

Jövendő

irodalmi és politikai ujság

A hátgerinces ember.

Írta: Bródy Sándor.

Néhány hónapi betegség után — amelyet szégyenkezve vallok be, mert a harcos írónak meghalni szabad, sőt stilszerű, de betegnek lenni megaláztatás és gyengeség — azután hogy Jób történetét egy kissé, ha újkori alakban is végigszenvedtem: ime fölkászálódok az ágyból, hogy hűtlen tolamat mohón és félénken a kezembe fogjam és lejegyezzem néhány gondolatomat. Tüzet, gúnyt, vagy haragot ne várjon tőle senki, nem azért, mintha az egyéni szenvedések szokás szerint önzővé tették volna e sorok íróját, hanem mert lélekben egynéhányszor átmenve a sötét Acheron folyón, úgy érzem, hogy megtisztultam végtelen és feneketlen hullámaiban. Küzdők mellé állani nem tudok és még a sötét gazemberekre sem haragszom, kiki cselekszi azt, amire életereje kényszeríti és úgy látom, hogy még az is, aki az élet cselekvő mámorával van tele: alapjában véve egy hitvány hópehely, márólhónapra való. Most jön, most csillog, holnap — nincs. És ezek még a java közéleti alakok, az esztétikus jelenségek, a többi pedig hulla-féreg, amely vidáman rezeg most és annyi öntudata sincs, hogy megállapítaná magában, hogy még egy

tavaszi és sárga-fekete vagy piros és fekete teste nincs. De nem halmozom a hasonlatokat és nem veszem el kedvét azoknak, akiknek a magyar élet fölviharzása és diadalmasnak mutatkozott mómora örömet szerzett: csak konstátálom, hogy elébb jött meg kedvem az írásra, mint az evésre és itt ülök újra az íróasztalnál, hogy megrögzítsem azt a pár igazságot, amely vér nélkül, fáradtan is érdekelni tud, föllázít vagy mosolyra kényszerít.

Nagyon tetszett nekem, hogy Tisza István pár napra összeesett, kapkodott és a leterített gladiátor bírta minden szimpatiamat, főképp azért, mert a győzedelmesek serege durva és kegyetlen lábbal és vesében vájkáló rethorikával keresztül száguldott rajta és ő mégis részint halottnak tette magát — részint meggémberedve a szokatlan és váratlan eseményektől — életben maradt, kiállta. De ahogy most talpra állott és amit azóta csinál, hogy egy végvonaglásában is erős történelem új erőt adott neki: mosolyra készítet. Tegnap még resignált, mint egy megtört kálvinista, aki beáll trappista-barátnak, elvesztette a kontenanceat és mert őt magát legyűrték, az egész országot legyűrtnek, kimerültnek és értéktelennek tartotta. Rendkívüli egyoldalúságában rendkívüli módon emberi volt a helyzete és a viselkedése. De csakhamar talpra állott és e héten már a szeszfőző és lovat nevelő Egyedi Arthurnak ajánlotta fel a miniszterelnökséget. Tréfásan, a klubban, de egy nem jelentőségteljes jómódu izraelitának, akit nem ismerek, lehet, hogy nem is izraelita már, csak azt tudom róla, hogy szórakozás és sport miatt jár a politikusok közé. A duhaj szellemességű regényhős így csufondároskodott egy értékes és tiszteletreméltó nemzettel és ellenfeleivel, akik győzedelmeskedvén, nem akarják puhán, gyáván, vagy

vakmerően kockára tenni az egész diadalt. És most már, e pillanatokban egészen világos előttem, hogy kicsoda. Az elmúlt novemberben még, fényűző hajlandóságom: a lelkiismeret megtiltotta, hogy abban a napilapban, amelyről — és ez organumban is — megírtam róla, hogy valójában nem más, mint egy igen egy irányban kifejlődött elméjü és a korból kirívó condottieri, aki fölöttébb konsolidált viszonyok között él és kerekfejü, értelmes, de nagyon is egyéni életet és boldogulást kereső férfiakkal kötött szövetséget. (Akkor között volt olyan is, aki ellene izgatott, hogy aztán szolgálatot tehessen neki.) Még volt egy-egy pillanat, amikor az Alföld Napoleonjának véltem, bár a Napoleon — amint egy bölcs asszony megjegyezte — hamarabb kezdte. De most látom egész hosszúságában és vékonyságában, csak egy teljes és kifejlődött duhajlegény. A tudásában, vagyoni biztonságában és az elkényeztetett első gyermek mivoltában kifejlődött oktalan gőg és céltalan felülmaradási ösztön. Ebben az emberben sem igazi önanalízis, sem valódi cselekvési képesség nincs, csak mechanikus munkaerő és legénykedés. A gerince pedig egy erőszakosan és nem természetesen konstruált ravaszság, amelynek segítségével, ha ez a gerincz nem volna olyan átlátszó, mint a milyen, a legkisebb lelkiismeretfurdalás nélkül a halálba, a pusztításba kergetne mindenkit — természetesen a saját fajtája kivételével.

Nem látok szürkén, még mindig színesen látok és mély sajnáikozás tölt el, hogy ilyen az, aki különben nagyra hivatott lett volna. Van valami azonban, ami reá és felé tekintve fölláztat. Az a következetes, szívós, kegyetlen, csaknem történelmi gonoszság, amellyel Andrássy Gyulára akarta hári-

tani a felelősséget isten, ember és király előtt — a maga tényeért, igaztalanságáért és ügyetlenségeért. Mert ő elvétette a dolgait, mert hűtlen és hálátlan volt ifjúkori barátjához: a kerekfejű és jómódu férfiak maghallgatásával — vagy azok nélkül — mindent elkövetett, hogy a maga hibáiért és vétkeiért, csaknem bornirt gögijéért, Andrássy Gyulát politikailag egy ágyuba tömje tölteléknek, hogy szétrobbantsa s ennek magyar históriában szinte páratlanul álló nobilitását, okosságát és filozofiáját mindörökre tönkre tegye. A kisebb kvalitás száraz és kaján mosollyal fel akarta használni, a maga kanyargós és keskeny mesgyéjét kívánta megtrágyázni vele, aki neki soha sem vétett, de a ki ellen ő követett el valamit, ami az árúláshoz hasonló. Ez az — Andrássy bűne, igaz, méltó és bűnhődjék érte; bánkódjék azért, mert védte, óvta és félre állott az útjából, amikor már nem tudta megakadályozni. De a bűnhődés ime nem sikerült, Andrássyt nem sikerült belekergetni sem a kormányalakításba, sem a psychosisba, mert e barát és barátjai még erre is készek voltak. Csak szét és felrobbantani, a blamageba, a meghasonlásba, az örületbe belekergetni. Egyéb célja Tisza Istvánnak nem is volt. A válság főkérdése az ő szemében lassanként ebben a forró vágyban kulminálódott. De az az alak, akit „gerinctelennek“ tisztelnek, beleállott a históriába, mint egy vas-ék, megvédelmezte a maga igazának teljes integritását, nem hajolt el egy vonalnyira sem attól, amit régen akart, megmaradt a küzdelemben osztályostársainál és a maga álláspontjának teljes föntartása mellett még módját ejtette, hogy megvédje az öreg királyt. Még örökbe kapott hálájának és gyöngédségének is eleget tudott tenni és milyen körülmények között, minő heterogen elemekkel dolgozva. Hősnek mutatkozott és nem politikusnak és nekem úgy tetszik, hogy ez az igazi, talán az egyetlen gerinces

ember most e magyar földön és az a — távoli megfigyelésem — de benső meggyőződése, hogy még az organizmusa is jobb, mindenestre magasabbrendű, szívósabb, mint a hírhedt gladiátoré.

Miután Andrassy Gyula most már beláthatlan időkig nem lesz hatalmon és minden emberi valószínűség szerint elmegy nézegetni a Coro-it és Millet-jeit és melleleg tovább vigyáz, hogy valami örület itt ne történjék, miután Tisza István, az emberi méltóság megtartásának klasszikus torzképe, a háttérben már megmarad úrnak, hatalmasnak, gyűlölettel teli erőnek: teljes nyugalommal leírhattam e szerény sorokat. Szívesen és kötelességtudóan, de némely tekintetben kedvetlenül. A Tisza István alakja nem érdekel többé, kibontott belsejét látom, másnak lehet kedves, fenséges, nagyszerű vagy komikus, nekem — nem esztetikus többé. És ez oly érzékenyen és fájdalmasan érint, mint ahogy benső, csaknem gyógyító örömmel tölt el, hogy az, akit mindig kiválónak, értékesnek, esztetikusnak és igaznak láttam, még megnőtt, izmos és az életre nézve hasznos és szükséges lett. Lehet, hogy a magam régi divinációja téveszt meg, de most úgy látom és tudom, hogy a későn kelő, „munkaképtelen“, csupa morbidezza férfiú — aki az utolsó időben megúnhatta már nevének folytonos emlegetését — belekerül egy magyar Carlyle könyvébe és ő a jövőben a már denunciált államférfiú.

Nem akarok sem tőle, sem mástól semmit, hosszú betegség után fölvészorgok az íróasztalomhoz. Ott künn süt a nap: Wekerlét jelölik; bánom is én. De úgy érzem, becsületbeli kötelesség megrögzíteni, amit egy becsületes emberről gondolok, akihez nem fűz semmi, még távoli nexus sem és még az a reményem és vágyam sincs, hogy valaha harcos katonája lehessenek.

Az új tizenkét pontok.

Egy adataiban s minden oldalról való objektivitásában becses röpirat jelent meg a napokban, amelynek azonban a legfőbb érdekességét az a kör adja meg, a honnan] maga a röpirat kikerült. Miután nem nyilvános adat a szerző neve, mondjuk úgy, hogy Iksz úr, a szerző tényleg annak a hangnak ad kifejezést, a mely szerte ez országban mindenütt feltalálható. Ebben van érdeme. Majd reájövünk nagy tévedésére is.

A midőn a túloldali lapokon leközzöljük a brosurának azt a részét, a mely tizenkét új pontozatban állítja fel az új márciusi változás programját, megengedhetjük magunknak, hogy csak röviden fejezzük ki: az az érdeme, hogy a meglevő keretek helyett új pártalakulás eszméjét veti fel.

Bizonyos nevezetesen az, hogy a nép nagy tömege ma nem dogmatikus függetlenségi és 48-as, hanem immár: ezzel unokaöcscsi viszonyban álló szocialista. Másrészt pedig a vezető társadalmi osztály: az úgynevezett intelligencia, szintén nem függetlenségi és 48-as, még ha a párthoz tartozik is, hanem részben szocialista, részben függetlenségi, részben konzervatív, végül opportunistá is, hogy úgy mondjuk: a „non possumus“ elvű párthoz tartozik. Egy új demokratikus polgári párt alapítása tehát — a socializmusnak a társadalomba való bevezetésére, valamint a helyzettel való részleges megalkuvásra — benne van a levegőben. Tényleg kivárják s várni lehetne a megszületését.

De, ez a de szócska áll azonban útjába akár a politikai, akár közgazdasági, akár a társadalmi újjászervezés, tehát új pártalakulás útjába. Ez a de szócska a folytatásában találja magyarázatát: a király nem engedi.

Bármennyire is okosnak és helyesnek lássuk a röpirat fejtegetéseit, itt van a kő, amelyben minden okoskodása felbukik. Ezt a legfőbb momentumát a helyzetnek figyelmen

kívül hagyta. A mi nézetünk tehát az — nem a kívánságunk, hanem az előrelátásunk -- hogy egy Habsburgellenes politikai párt fog a közel jövőben kialakulni s csak ha ez, így vagy úgy elvégezte a hivatását, akkor fog előtérbe lépni az a polgári párt, amely okos, helyes és kívánatos, csak épen annyira meg nem valósítható kívánságokkal telt ez idő szerint, mint a többi pártok, amiknek nem a más nézetűek az igazi ellenségei, hanem Beck tábornagy úr.

Bármilyen párt jön, rajta át, vagy vele kell számolni.

Az a kérdés, hogy melyik lehetséges inkább. A dolog úgy néz ki, mintha rajta át kellene megoldani minden új programponthoz lehetőségét.

Ime, az érdekes röpiratnak új márciusi pontjai:

A polgári párt.

Keressük össze már most azokat a pontokat, melyekben a pártok (egyelőre még nem pártok tagjairól, csak a pártkeretek által együvé szorított csoportokról beszélünk!) találkoznak. Ez összeállításnál mellőzni fogjuk azokat az elméleteket, melyek a 48 és 67 valódi tartalmát a mai pártálláshoz képest állapítják meg s melyeket eddig — kénytelen-kelletlen — más, megfelelőbb alap híján, hirdettek a jobb- és baloldalon egyaránt, hanem alapul azt a minden magyar ember lelkében élő és a nemzetek életében egyáltalán természetes és a nemzet fogalmával együttjáró fogalmat vesszük, melynek végcélja, hogy a nemzet a maga életét élhesse, azt lehetőleg teljesen kiélhesse s mely alapfeltétele minden állam — s így a magyar állam — továbbfejlődésének is. Ezt annál könnyebben vehetjük alapnak, mert a legkonzervatívabb 67-es orthodoxia sem ment el odáig, hogy hirdette volna: neki nem kellene a magyar nemzeti állam kiépítésének attributumai, hanem legfeljebb e kiépítés tempóját akarja mérsékelni, a radikális változtatással szembe helyezvén a «fokozatos fejlesztés» előnyeit, más szóval: célszerűségi szempontból más taktikát vallott. Már maga ez a tény eléggé igazolja, hogy sem a 67, sem a 48 nem szentséges

dogma, melyekhez hozzájárulni hazaárulás, vagy katasztrófát hozó oktalanság volna. De bizonyítja ez alapok mobilizálhatóságát az is, hogy épen a most akut válság alatt egész publicistikai és szónoki háboru indult meg annak a kérdésnek az eldöntésére: vajjon «67-es alapon lehet-e 48-as politikát», «48-as alapon lehet-e 67-es politikát csinálni», illetve, a kettő közül melyik a célszerűbb, a célhoz vezetőbb út? Ha tehát az egész kérdés tisztán célszerűségi és taktikai kérdés Béccsel szemben, ezt a kérdést bátran eliminálhatjuk a megoldandó kérdések sokaságából, annál is inkább, mert joggal feltehető, hogy Béccsel szemben egész Magyarország egységes és a magyar érdekek megvédésében taktikai kérdések sem pártokat, sem egyes embereket egymástól el nem választanak. Ez az eliminálás, a 67-es és 48-as korlátoknak lerombolása az első lépés ahhoz, hogy a ma létező pártok a közös érintkezési ponton találkozhassanak, az ütköző pontokon differenciálódhassanak s hogy így két ellentétes póluson elhelyezkedhessenek.

Minthogy pedig ezidőszerint a baloldali koalíció van többségben, a parlamentarizmus követelményeihez képest első sorban azokat a vezérelveket kell csoportosítani, melyek a többségben lévő pártok programjaiból, mint érintkezési, vagy azonos pontok közösek.

Szedjük ki a baloldali pártok előbb ismertetett programjából ezeket a közös pontokat:

1. Az egységes magyar nemzeti állam kiépítése (magyar szolgálati nyelv és magyar vezényszó a hadsereg magyar részében; magyar jelvények úgy a hadseregben, mint a diplomáciában, a teljes állami souverénitás minden attribútuma).

2. Önálló gazdasági berendezkedés (önálló vámterület, nemzeti bank).

3. Általános választói jog (a kiváltságos osztálypolitika eltörlése).

4. A progresszív adórendszer behozatala (demokratikus adóreform).

5. A létminimum megállapítása (szociális reformok).

6. Teljes liberalizmus az egyházi téren (az 1848: XX. t.-cikk végrehajtása, a katolikus autonomia, az egyházak rendszeres segélyezése, jogaik és szabadságaik sérelme nélkül).

7. Intenzív nemzeti kulturpolitika (ez utóbbi egyben, mint legliberálisabb és leghatásosabb fegyver a nemzetiségekkel szemben).

8. A tisztviselői kar érdekeinek és függetlenségének biztosítása (fizetésrendezés és szolgálati pragmatika).

9. Igazságos birtokpolitika (a kisparasztság védelme, a pusztai birkosok kiváltságának eltörlése).

10. Az állami, megyei és városi közigazgatás polgári reorganizációja (korrupció, nepotizmus, bizantinizmus, protekció kiirtása, stb.).

11. A katonai terhek könnyítése (addig a határig, ameddig az állam létérdekének veszélyeztetése nélkül lehetséges. Két éves katonai szolgálat. Mezőgazdasági munkák idején a legénység hazabocsátása).

12. Az elnyomott rétegek felszabadítása, a jogok lehető legszélesebb kiterjesztése (teljes gyülekezési és sajtószabadság [az «éjjeli ügyészség» eltörlése] munkásjóléti törvények).

E tizenkét pontot egytől-egyig, a magok teljességében követelik: a függetlenségi párt, a Bánffy-párt, demokraták és szocialisták. De kaphatók lennének e programra a szabadelvű-párt független, demokratikus érzésű és valóban liberális elemei is, sőt még a disszidensek is, feltéve, hogy a főleg közjogi téren erősen radikális ízű programok megvalósítása is nem történne túlságosan radikálisan. E mérsékletet a 67 fejlesztése tradíciójának fentartása szempontjából tán követelné a Bánffy-párt is, de különben is a politikai opportunizmus szempontjából s hogy Bécs eddig oly merev álláspontját amúgy is csak lassan-lassan lehetne símu-

lékonyá tenni és fokozatosan átalakítani, meg lehetne elégedni egyelőre intézményes garanciákkal is. A program egyéb — gazdasági és szociális — tartalmának megvalósítása egyébként is nem egy, de három parlamenti ciklusra is elegendő munka. Végrehajtása annak a pártnak kezeire bíztnék, mely e program alapján alakúlna meg s mely — tekintettel arra, hogy a párt zöme a baloldalról kerülne bele — balpártnak, szociális vonatkozására való tekintettel pedig polgári pártnak, vagyis polgári balpártnak nevezetnék.

A végleges kibontakozásnak ez az egyetlen útja. Politikai intrikákból, a klub- és folyosó-politika rejtelmeiből előkerülhet ugyan a mai állapotok mellett is valamilyen kormány, de az csak olyan tiszta-virág életű lehet, mint volt a két Khuen- és legutóbb a Tisza-kormány élete. A holnap felé más útra elindulni nem lehet. A dolgos, munkás, fejlődő modern Magyarország meg nem fér immár a régi rendben. A kuruc-labanc 48—67-es politikát, csak ezt a politikát itt tovább folytatni nem lehet. Amint a 67 előtti választójogi rendszert tovább fentartani lehetetlenség, akként lehetetlenség továbbra is az országra erőszakolni a 67 előtti parlamenti rendszert. A kihült, megmerevedett, élettelené vált régi, rendi politikai rendszert fel kell már végre robbantani, másképp nemcsak a rendszer, de az élő s keze-, értelme munkájából az államot fenntartó polgárnemzet is belefúl a reakció mocsarába.

A nacionalista — feudális — klerikális-koalíció helyébe jöjjön ez a polgári- és szociális koalíció: a polgári balpárt. Ma nagyobb szükség van rá, mint valaha. A nagy kavarodást osztrák ellenségeink s a hatalmát megjövendőjét féltő reakció bizonyára nem nézik tétlenül s lesz gondjuk rá, hogy elhitessék az udvarral: mily létkérdés a monarchiára és a dinasztiára a 67-es alap megmentése. Ezen a címen aztán könnyen kaphat segítséget felülről a reakció s még egyszer — bár utoljára! — de az eddiginél is kiméletlenebb erővel kezébe kaparíthatja a hatalmat. És akkor megint jó időre vége a szabadságnak, a haladásnak, a kulturális fejlődésnek; mindennek: amit a nemzet eleven, szerves ereje

félszázad óta kialakított magának — az eddigi politikai rendszer dacára, hogy ne mondjuk: ellenére.

Jöjjön ez a polgári balpárt, mert a maga és az ország életéért folytatott kemény harcban kialakult, megedződött és számbelileg, vagyonilag, szellemileg egyaránt megerősödött polgárságnak más pártban helye nem lehet — önmagának kell szervezkednie a szabadság, a népjogok, a haladás, az erkölcs és a kultúra védelmére és fejlesztésére. Szervezkednie kell azért is, mert még felülről a reakció akadályozza az építés munkájában, alulról a még elnyomottabbak máris döngetik a még el sem készült épület kapuját.

És végül: jöjjön el ez a polgári balpárt, mert — eljöhethet.* Legalább az ország, a nép miatt bátran eljöhethet, könnyen eljöhethet és szívesen látott vendég is leszen. Csak a pártokban és a vezérlő férfiakban legyen elég bátorság, hogy elhagyják az immár elkorhadt alapokat. A nép bizonyára nem fog törődni véle, hogy 67-es vagy 48-as alapon fogják-e tovább kormányozni. Mert a nép csak egyet akar: hogy kormányozzák másképp, mint eddig. Csak engedjék, hogy a nép is nemzet legyen. Ezt pedig meg nem engedni, az eddigi silány osztálypolitikát tovább folytatni — immár nem is lesz lehetséges. Legyen a polgári balpárt az a megváltó, aki végét veti az eddigi osztozkodási politikának s végét veti a nagy kisajátításnak; aki lerontja azokat a korlátokat, melyek a nép s benne az egyesek érvényesülésének útjait eddig elállották

* A polgár-elem ugyanis — ép úgy, mint a múlt ciklus alatt, az új Házban is túlnyomó többségben van, ha az egész képviselőházat, mind a 413 képviselőt vesszük számításaink alapjául. (A horvátok — miként az előbbi kimutatásoknál is tettük — számításon kívül hagyjuk.) Míg ugyanis az ő véreből választott képviselők száma, vagyis a haladó elemeké 261, addig a minden fajtájú — feudális-klerikális — reakció mindössze 152 emberrel rendelkezik. Számításaink alapjául mindegyik kimutatásban egy, a képviselők foglalkozása szerint készült statisztikát vettünk, melyet aztán az egyes politikusok közt ismert politikai hitvallásának latbavetésével pro és kontra megkorrigáltunk. Feltétlen megbízhatóságra ezek a statisztikák (mint a legtöbb statisztika!) nem számíthatnak ugyan, de az igazságot mindenesetre lehető legnagyobb valószínűség mértékéig megközelítik.

s aki megindítja a nagy, a szabad versenyt, melyben az ősi név és tőke tekintélye mellett is diadalt arathat a polgári munka, tehetség és becsület.

Fel a sisakrostélyokkal, hadd lássuk szemtől-szembe a küzdő táborokat! Úgy-e csak kettő van: a maradásé és a haladásé? A mindenfajta reakció táborozik az egyikben, a polgári balpártnak kell zászlót bontania a másikért.

Taktikai okok is elkerülhetlenné teszik a polgári balpárt megalakítását. A koalíció — látjuk Bécs merev ellenállásán — uralomra most amúgysem kerülhet. Ha azonban uralomra kerülne is, nemcsak az országnak — neki se lenne sok haszna belőle. Nem őt, de két esztendeig sem tudná megakadályozni, hogy felszínre ne vetődjenek olyan kérdések, melyek annyira ellentétes elemekből összeverődött többségét szétrobbantják.

Hiszen még nem is került felosztásra a hatalom, sőt még csak a parlament sincs együtt és máris recsegnek a bordái. Csak a napokban nyilatkoztatta ki Bánffy a II. kerületi újpárt gyűlésén, hogy: «az új pártnak jó lesz új nevet keresni, hogy ne maradjon mindig új» (ami elég világos célzás egy esetleges új pártalakulásra!) s hogy: «nincs messze az az idő, mikor nem leszünk kötve semmi egyéb által, mint elveink által» (ami viszont már formális bejelentése a koalíció felmondásának!). Már pedig, amint bomlásnak indul a koalíció, odavész a többség s helyette többségre vergődik egy jobboldali koalíció s hogy az aztán tisztán reakciós alapon fog szervezkedni, arra talán elég intelem az is, hogy az eszme — Zselénszky grófé.

Ennek az esetleges jobboldali koalíciónak csak egy ellenszere van: a Kossuth-pártból, disszidensekből, Bánffyékből, a demokratákból és szocialistákból alakítandó — polgári balpárt.

Prisibejew altiszt.

Írta: Csehov Antal.

— Prisibejew altiszt! Bepanaszolták magát, hogy szeptember 3-án Sigin rendőrfelügyelőt, Aljapowot, a város vénét, Jefimow közrendőrt, Iwanow és Sawrilow tanukat és még hat parasztot szóval és tettel megsértett. Még pedig az első hármat hivatalos kötelességeik teljesítésekor. Beismeri bűnét?

Prisibejew, a tüskés állu, ráncos képű altiszt katonásan «a nadrágszínórhoz» szorítja kezeit és rekedt, nyomott hangon felel, minden szót megropogtatva, mintha csak vezényelne:

— Tekintetes békebíró úr! A törvény összes paragrafusaiban megvan, hogy minden bajt be kell jelenteni. Nem én vagyok a hibás, hanem a többiek valamennyien. Az egész dolog egy hulla miatt történt, nyugossa isten! Tehát harmadikán feleségemmel, Anfissával, nyugodtan és illendőképen sétálunk. Egyszer csak látom, hogy a folyó partján egy csomó ember áll. Micsoda népcsődület ez itt? kérdezem. Milyen parancsból kifolyólag? Talán a törvényben van, hogy a nép összeseregessen? Rajuk kiáltok hát: széjjel! Elkezdtem a népet szétverni és megparancsoltam, hogy haza menjenek. A közrendőrnek pedig meghagytam, kergesse szét az embereket . . .

— Engedje meg, de hisz nem maga a rendőrfelügyelő, sem a község véne. A maga dolga tehát a nép szétzavarása?

— Persze, hogy nem! Persze, hogy nem! — hangzott a törvénytudó terem minden sarkából. Nem lehet már őt kibírni, tekintetes uram! Tizenöt esztendeje van már miatta, mit szenvednünk! Mióta visszatért a szolgálatból, nincs a faluban élet! Mindenki panaszkodik rá!

— Ez igaz, tekintetes uram! — mondá a község véne. Az egész község panaszkodik miatta. Nem lehet már őt kibírni! Akár karmenet, akár lakodalom, akár másvalami van, mindenütt ott kiabál, lármáz és a maga módját erőszakolja ránk. A legényeknek a fülét huzogatja, az asszonyokra meg apósként vigyáz, hogy baj ne essék . . . A minapában bejárta a házakat és megparancsolta, hogy nem szabad énekelni és nem szabad világot gyújtani. Azt mondja, nem létezik olyan törvény, amely szerint szabad énekelni.

— Várjon csak, maga majd később adhatja elő mon-

dandóit, — szólt a békebíró — most majd Prisibejev fog tovább beszélni. Beszéljen tovább, Prisibejev.

— Parancsára, — feleli az altiszt. Azt tetszik mondani, tekintetes úr, hogy nem az én dolgom a nép széthajtása . . . Helyes . . . És a rendzavarások? Hát elnézheti azt az ember, hogy a nép botrányt csinál? Hol van az a törvényben, hogy a népnek szabad saját akaratának lenni? Ezt nem engedhetem meg. Ha nem hajszolom én széjjel őket és nem vonom én felelősségre őket, ki fogja akkor azt megtenni? Senki sem ismeri ott az igazi törvényeket. Az egész községben úgyszólván én vagyok az egyetlen, aki tudja, hogy kell az egyszerű emberekkel elbánni. Én nem vagyok paraszt, altiszt, fogházfelügyelő vagyok. Varsóban a vezérkarnál szolgáltam, aztán, amint tetszik tudni, a tűzoltóságnál voltam, majd meggyöngült egészségem miatt elhagytam ezt az állást és két évig a klasszikus progymnasiumban portáskodtam . . . Tudom az összes rendeleteket. Ilyen egyszerű paraszt azonban nem tud semmit s azért kötelessége rám hallgatni, mert az neki javára válik. Vegyük csak például a szóban forgó esetet . . . Szétkergetem a népet, a parton azonban egy vízbe fulladt ember hullaja fekszik. Miféle rendelet alapján van ez itt? kérdem én. Talán ez rend? Nincs szeme a rendőrfelügyelőnek? Rendőrfelügyelő, kérdezem én, mért nem értesíted erről a hatóságot? Lehet, hogy a vízbe fulladt magától fulladt meg, de az is lehet, hogy itt Szibiria-ízű dologról van szó. Talán bűnügyről . . . Sigin rendőrfelügyelő azonban nem törődik velem, csak szíjja a cigarettáját.

— Miféle előjáró ez itt köztetek? Honnan szedtetek őt? — mondá ő. — Tán nélküle is tudjuk, mi a kötelességünk.

— Nyilván nem tudod, ha itt állsz és a többivel bámulsz, te ökörféj! — mondám én.

— Már tegnap tettem jelentést a kerületi főnöknek, — feleli ő.

— Hát miért a kerületi főnöknek? — kérdezem. — A törvény melyik paragrafusa szerint? Hát ilyen ügyekben, mint vízbe fulladtak, akasztottak és hasonlók, tehet valamit a kerületi főnök? Itt — mondám — bűnügyről van szó . . . Gyorsan a vizsgálóbíróhoz és a törvényszékhez kell stafétát küldeni. Mindenekelőtt pedig jegyzőkönyvet kell felvenned és azt a békebíró úrhoz elküldened.

De ő, a rendőrfelügyelő csak hallgat és nevet. És a parasztok hasonlóképen. Mind nevettek, tekintetes úr. Esküvel bizonyíthatom. Ez is nevetett, az is, meg Sigin is.

— Mit mutogatjátok a fogaitokat, — mondom én.

A rendőrfelügyelő azonban így szól hozzám:

— Az ilyen ügyek nem tartoznak a békebíróhoz.

Ezektől a szavaktól tűzbe jöttem.

— Rendőrfelügyelő, nemde mondtad? — fordult az altiszt Siginhez.

— Igen . . .

— Mindenki hallotta, mikor te az egész buta nép előtt

— Az ilyen ügyek nem tartoznak a békebíróhoz.

— Valamennyien hallották

— Én, tekintetes úr, egészen lázba jöttem, még önuralmamam is elvesztettem.

— Ismételd, mondám, hogy téged amit mondtál!

És ő megint elmondta ugyanazon szavakat Erre rárohantam.

— Hogy mersz te a békebíróról ilyesmit mondani? Te rendőrfelügyelő és a hatóság ellen vagy? Hé? Hát nem tudod te azt, mondom, hogy a békebíró úr, ha akarja, eme szavaid alapján, megbizhatatlan magaviseleted miatt átadhat a csendőrségnek? Azt is tudod, hova killebíthet a békebíró úr, az ilyen politikai nyilatkozatokért?

Erre azt mondja a község véne:

— A békebíró nem lépheti át hatalmi körét. Csak kis ügyek tartoznak hozzá.

— Így mondta, mindenki hallotta Hogy merészeled, mondom, a hatóságot kisebbiteni? No, mondom, velem nem történhettek ilyen tréfák, mert különben rossz következményei lettek volna. Varsóban pl., mikor a klasszikus progimnáziumban portás voltam és bármiféle nem megfelelő szókat hallottam, csak kitekintettem az utcára, nem jár-e arra csendőr, behívtam és mindent elmondtam neki

— De itt a községben, kinek mondja el az ember?

Elragadott a düh. Bántott, hogy a nép manapság önkakarata és engedetlensége folytán elzúllik, kitörtem és — természetesen nem azért, hogy erős legyen, hanem szabályszerűen, csak egy kissé, hogy máskor ne próbálkozzék meg tekintetességéről ily módon beszélni

A vénért aztán közbevetette magát a rendőrfelügyelő. Adtam hát a rendőrfelügyelőnek is egyet És erre aztán megkezdődött . . . Egy kissé fölizgattam magamat, tekintetes úr, de verekedés nélkül nem lehet boldogulni. Ha nem verjük meg az ostoba embert, csak bűnt veszünk lelkünkre. Különösen, ha megérdemelte, . . . ha pl. rendetlenség

— Engedelmet! Hiszen csak van elég ember, a ki rendet tartson. Itt a rendőrfelügyelő, a falu véne, a közrendőr . . .

— A rendőrfelügyelő nem nézhet minden után. Aztán meg nem is ért ahhoz, amihez én.

— De értse meg már, hogy az nem a maga dolga!

— Hogy tetszik mondani? Hogyne volna az enyém? Furcsa . . . Az emberek botrányokat csinálnak és ez nem az én dolgom! Talán dicsérjem őket azért? Ők panaszkodnak most pl. ellenem azért, mert megtiltottam nekik, hogy énekeljenek. És mi jó is van az énekekben? Ahelyett, hogy valami munkát vennének elő, énekelnek . . . Aztán azt a módit is meghonosították, hogy este lámpásnál üldögéltek. Alvás helyett fecsegnek és röhögnek. Felírtam magamnak!

— Mit írt fel magának?

— Kik ülnek lámpás mellett?

Prisibejev piszkos cédulát húz ki a zsebéből, felteszi okuláját és olvas:

— Parasztok, a kik lámpás mellett ülnek: Ivan Prochorow, Saurva Mikiforow, Pjoto Petrow. Sutrova katonaözvegy vadházasságban él Szemjon Kiszlowval. Ignat Swertskow bűvészzel foglalkozik, felesége Mawra pedig boszorkány, éjjel megfeji a szomszéd teheneit.

— Elég! — szólt a békebíró és megkezdte a tanuk kihallgatását.

Prisibejew altiszt feltolja homlokára az okuláját és csodálkozva néz a békebíróra, a ki nyilván nincs az ő pártján. Kimeredő szemei csillognak és orra vérvörös lesz. Rátekint a békebíróra és a tanukra és sehogy sem tudja megéneki, mért izgatja fel magát annyira a békebíró és mért hangzik minden sarokból elégedet moraj és elfojtott nevetés.

Az ítélet is — három havi börtön — érthetetlen előtte.

— Miért — kérdi kezével tanácstalanul gesztikulálva.

— A törvény melyik paragrafusa szerint?

És világossá válik előtte, hogy a világ megváltozott és hogy ez már nem élet. Sötét, borús gondolatok szállják meg. Amint azonban kimegy a teremből és megpillantja a parasztokat, akik tolongva beszédbe elegyednek, legyőzhetlen szokása szerint »a nadrág zsinórjához« szorítja kezeit és rekedt, dühös hangon kiáltja:

— Emberek, széjjel! Ne csináljatok csődületet! Haza!

Fordította: Faragó Pál.

Az únalomról.

Irta: B. Szász Piroska.

(Kivonat Tardieu Emil «L'ennui» című lélektani tanulmányából.)

E szó «únalom», melyet annyiszor hallunk kiejteni, egymástól nagyon különböző lelkiállapotok megjelölésére szolgáló gyűjtőnév. Az únalom egy végtelen változatú psychophysiológiai complexus; átalakulási képessége meglepő. Mindenből és semmiből születik, megnyilvánúl, eltűnik, majd fölbukkan megint, anélkül, hogy törvényeit fölfedezné előttünk, hogy titokzatosságát kifürkészhetnők. Az únalom az emberi élet alapját képezi; egy olyan szenvedés, mely a kényelmetlenség alig kifejezett érzésétől, a megokolt, tudatos kétségbeeséshez vezet; teljesen subjektív; megjelenési formái közül valók: az elkedvetlenedés, csüggedés, kimerülés, undor, tehetetlenség, fásultság, mogorva kedv, lázadó harag; mind megannyi lelki állapot.

Lássuk az únalom legszembeötlőbb okai közül egy-nehányat: Az egyhanguság az únalomnak egy soha meg nem szűnő szülőoka s életünk javarészét az ellene folytatott küzdelemben töltjük el. Egyhanguság alatt mozdulatlanságot és ismétlődést értünk; eme két alakjában ellentétbe helyezkedik az étellel magával, mely mozgás és megújulás. Az únalom, a csendes mederben folyó, minden ingert nélkülöző élet terméke, ennél fogva közvetlen eredménye az egyhangúságnak. Minél elevenebb, hévvel telibb valamely lény, annál inkább sóvárogja a cselekvést, ahol tere nyílik reá, annál fogékonyabb új benyomások iránt, melyek örömingereket szülve, hevületben tartják.

De — fogják sokan ellenvetni — nincsen-e elég olyan egyformasági állapot, amely önmagáért kívánatos, sőt óhajtott, mert «az előreláthatót», «az ismétlődőt» tartalmazza? s eme tulajdonságainál fogva a tökéletes béke és biztonság

édes érzetét kelti bennünk? Ez a különleges, vonzó egyhangúság adja a barát ajkára e szavakat. *Cella continuata dulcescit.* Ez a soha nem változó láthatár, az előre kiszámított lépések egyhangúsága olykor felettébb kedves, csalógató mezbe öltözik s mint ilyen mondatja a költővel: *Naitre, vivre, mourir dans la même maison!* Válaszunk ez: a megszokás, a mozdulatlanság keresett kényelme, múló dolog s csakhamar ízét veszti; valójában ez a legingadozóbb egyensúly, a tény pedig az, hogy erre helyezkedve egy pangásban levő környezet rabjai vagyunk, tapasztaljuk gondolataink, cselekedeteink gépszerű ismétlődését; szóval egyazon tehetéseken a végtelenségig élődni annyi, mint eljutni a szellemi szegénység, a lelki álmokórsághoz, mely állapot egyértelmű az elbutulással, az únalommal.

Azonosítsuk az egyhangúságot az únalommal!

Az egyhangúság nyomasztóan hat reánk, köznapiság és banálításba burkol minket, melyeknek egyes megnyilvánulásait fölösleges felsorolni. Ám vannak ritkább, subtilisabb megjelenési formái is, melyeket alább ismertetünk.

Maga az egyhangúság, mint tény, egész létünkre kiterjeszkedik. Az élet, hogy úgy mondjuk, nem újdonság, csak a gyermek- és ifjúkorban, mikor ismeretlen világok varázsával bír, mely a lelket folytonos éber állapotban tartja. Minden dolog a váratlan, a fölfedezés ingerével hat. Eme megsejtések, ez új behatások azonban egyre gyérülnek, mivel megisméltődnek és ettől kezdve fél álomba esünk, kíváncsiságunkat immár csak ritkán előforduló, különleges esetek, megkapó meglepetések képesek izgatni.

Az élet egyformasága, mindennek örökös visszatérésével, *semper eadem* csak elmélyedőket foglalkoztató gondolat és ennél fogva csak a végkokokat kutató, emelkedett gondolkodók számára válik az únalom forrásává. A köznapi egyén, kit apró részletek tartanak fogva, az életnek ilyen áttekintésére nem képes, mert szellemi erejét meghaladja. Ám a filozofusokat folyton gyötri a változás felszine alatt általuk felismert azonosság.

Amiel, a végtelent szomjuhozó író így ír: «Mi hát

alapjában az egyén élete? Egy örök alapeszme variációja: születni, élni, érezni, remélni, szeretni, szenvedni, sírni, meghalni. Egynémelyik ehhez hozzáteszi még: gondolkozni, meggazdagodni, győzni; de végeredményben akárhogyan rajongjunk, terjeszkedjünk, rángatózzunk is, az ember sorsának egyenesre húzott vonalát csak ép hogy többé-kevésbé teheti hullámossá Az egész mindig a végtelenül kicsinynek fickándozása és soha nem változó motivum jelentéktelen ismétlődése.» — Maupassant, ki határtalan érzékiségében az élvezetek egész skáláját minden irányban végigtombolta s így jóval fáradtabb lelkű, megdöbbenve fedezi föl, hogy a nap alatt minden fölösleges ismétlés, haszontalan fecsegés és únalom, hogy négyet lépve körüljártuk a világot. «Sur l'Eau» című könyvében, mely legegényibb írásai közül való, egynehány bizalmas közlését találjuk: «Vannak emberek, kik a gondolat egyetlen villámával befűtve azt a szűk kört, mely vágyaink lehetséges kielégítését magába foglalja, megdermedve állanak a boldogság semmis volta, az egyhangúság, aföldi örömök silány szegénysége előtt! Alig hogy 30-ik életévüket betöltötték, számukra mindennek vége! Mit várnának ezek? Semmi sem szórakoztatja többé őket; ők elvégezték sovány örömeink körüli körforgásukat. Boldogak, kik nem ismerik a szüntelenül ismétlődő cselekvések keserű undorát, boldogok, kiknek erejük van mindennap egyazon munkát, ugyanazon mozdulatokkal, ugyanazon butorok között, ugyanazon láthatár előtt, ugyanazon ég alatt újrakezdeni; ugyanazon utcákban járva mindig ugyanazon alakokkal és állatokkal találkozni; boldogok, kik legyőzhetetlen csömör érzetével nem veszik észre, hogy: semmi sem változik, semmi el nem múlik és hogy minden kimerít.»

Ennek a szinte beteges, egy általános nyomasztó egyhangúságból eredő gyötrődésnek megvan a maga számos oka. Kifejlesztéséhez hozzájárult elsősorban ama tíz hosszú esztendő, melyet Maupassant lázas, szakadatlan munkában töltött. Gyűlölte a banalitást s szellemét folyton izgatta, «a dolgok folytonos, egyhangú ismétlődése», ez az utálat egész életét végig kísérte. Mint hivatalnok, mint világfi, mint

ünnepelt író sem szabadult tőle, mintha személyes tapasztalatai révén jött volna reá, hogy sem magas állás, sem az alkotás világának légköre nem biztosítják az embert a cselekedésnek elcsépett, ízetlen megújulásai ellen. — Ám, hogy az élet egyhanguságát a maga teljességében érezhesse valaki, szükséges átéreznie a lét céltalanságát: ez esetben a lét produktuma az átszűrt gondolkodásnak, mely a dolgok mélyét fürkésze, ott csak ürességre lelt.

Lássuk most kissé közelebbről a hivatással járó únalmat. Valamely mesterség olyan, mint egy hosszas gyakorlat útján nehezen megtanult lecke, melyet avégből tettünk magunkévá, hogy a kérlelhetetlen közönség rendelkezésére állhassunk, mely kímélet nélkül bábként rángat jobbra-balra minket. Egy hatalmas öntőminta, mely egyéniségünket csak alig teszi fölismerhetővé; reánk nyomva jegyét, megbénít; különleges szótárral, taglejtésekkel ruház fel, melyektől nem birunk szabadulni; idomtalanásokat ró reánk, nevetségessé tesz; lenyomatát magunkon hordjuk.

Valamely hivatalt viselni annyi: mint egy szőrszálhasogató közönség előtt a rabszolga szerepét játszani; e szolgaságnak, e függésnek állandó érzete az, ami utálatot szül.

A kezdő valamely szakmában, melyre vágyott, eleinte nagyobb örömet élvez: az ifjú pap elragadtatása ez legelső miséi szolgáltatása közben. Neki állása, címe van már, hozzá fordulnak, tudását igénybe veszik! Pénzt tud keresni! — A papság által hivatalába iktatott hitűjónak eme megindulásaiban sok a kellemes frissesség, de oly hamar elveszti azt és szintelenné válik! Az emberek semmit sem gyűlölnék annyira, mint hivatásukat, mely reggeltől estig lenyüggözi, tetőtől-talpig átalakítja őket. Bábszerű taglejtéseiket mesterségüknek tudják be, ám ha e hajtóerőtől megfosztják őket, úgy viselkednek, mint a bolondok; irányító mozgatása nélkül nem tudnak ellenni, de csökkentik annak túlsúlyra emelkedését kivonva, elbutító foglalkozásuk alól magukat az alkohol, a vétkek, szenvedélyek és néha rendkívüli — hivatásuk körén kívül eső, — becsvágy által, melyek egy-egy alibit teremtenek meg. Valamely hivatal maga a permanens únalom; minden

pillanatban fölülkerül a menekülés kísértő vágya: hogy mindent a faképnél hagyjunk.

A mindennapi szigorú szolgálat az a nyereg, mely mélységesen sért minket.

A mesterségünkkel járó folytonos megerőltetésnek, mely mindig egyazon rúgókat foglalkoztatja, természetes következése a kimerülés. A kirendelt munka, melyet nap-nap után, a már ezer és ezerszer kitaposott úton haladva kell befejezni, nem olyan, mely tiszteletben tartaná az idegrendszer sajátos szerkezetét, az idegerő szakadatlan hullámzását.

Idegéletünk tevékenysége időszakos, sőt naponkénti változásoknak van alávetve. Ki mozdulataival szabadon rendelkezik, járását, lépései ütemét folyton változtatja; nem végzi több napon keresztül ugyanazon órákban a foglalkozásoknak egyazon sorozatát.

Az elme ellenszenvet érez a közelgő újrakezdés iránt. Mint ahogyan nem fürdik az ember kétszer egymásután a folyónak egyazon vizében, épen úgy nem ébred föl két egymásra következő reggelen ugyanazon testben. Tehát a parancsoló kényszerűsége egy mindennapi feladat teljesítésének, mely meghatározott időhöz van kötve, figyelmen kívül hagyja, mert nem ismeri, a lelki élet tevékenységének legfinomabb, legérinthetlenebb törvényeit. Mi kimerítőbb, mi lehangolóbb annál a munkánál, mellyel köteles az ember, melyet véghez kell vinnie kénytelen-kelletlen a tehetetlenség, a lelki csömör óráiban?

Ám nincsenek hát kevésbbé lenyűgöző, az ismétlődésnek kevésbbé alávetett foglalkozások, hol a cselekvés egyformasága jobban el van rejtve, több változatosság zománcával bevonva?

Hogyne! A nyilvános irigység meg is jelöli nekünk azokat, rámutatva a csillogó keretekbe foglalt hivatások felirataira: hirlapírás, politika, színház, művészet, irodalom, publicisták, politikusok, színészek, alkotó művészek úgy látszik, mintha földfeletti életet élnének, mely embererőt túlhaladó izgalmakból és csodás cselekményekből van szöve.

(Folytatjuk.)

ÁLTATÁS.

Irta: Telekes Béla.

A fák még pusztán nyujtják karjukat
Föl a nagy éghez, esdön.
S egyszerre — megcsap bűvös hangulat:
Mintha járnánk már zsongó lomb alatt
Pázsitos árnyas erdön.

És láthatatlan, hegy, völgy, sík felett
Mint bűbáj hogyha szállna:
Egy pillanat számúzta a telet...
Minden szív érzi: itt a kikelet,
Bár szem még egy se látja.

Óh messze még a rózsák ideje...
Am e nagy pillanatban
Illatjuk mintha már itt lengene
S dúsabban tölt el álma most vele
Mint valósága majdan!

Ahány virág volt és lesz, mindahány
Mintha nekünk virúlna...
Vagy ily ábránd csak azt áltatja tán,
Ki túl van már élte tavaszán,
Mely nem virulhat újra?

Magyar szocializmus.

— Két közlemény. —

I.

Magyarországon a szociáldemokrácia népszerűtlen. Annak a több mint negyedszázados agitatorius munkának, melyet a szociáldemokrata eszmék apostolai Magyarországon többkevesebb buzgósággal kifejtettek, alig van valamely látható eredménye. Amikor a kulturállamokban a szocializmus mindenütt óriási tért hódított és vezető szerepet játszik a politikában, a gazdasági politikában, sőt az irodalomban, a tudományban és a művészetben is, nálunk a legnépesebb gyűléseken épenúgy, mint a legexkluzivebb társaságokban az egész szocializmust el lehet intézni egy pár divatos jelszóval. Elnevezik őket «lelketlen izgatóknak», hazátlan nemzetközieknek, vagy legjobb esetben utópista-rajongóknak és evvel napirendre is térnek az egész kérdés felett, melynél pedig nagyobbat nem szült a múlt század eszméitől forrongó korszaka.

Szinte hallom azt az ellenvetést, hogy a szocializmus nálunk is terjed, amit hogy egyéb nem, a napról-napra terjedő sztrájkok is bizonyítanak. Csakhogy a sztrájk még egymagában nem szocializmus. A sztrájk a munkások fegyvere gazdasági helyzetük javítására és ezzel jobb munkabéreket és jobb munkafeltételeket érnek el, de ennek a révén ép oly kevésbé jutnak közelebb a szocialista-világfelfogáshoz, mint amily kevés köze volt a vasúti sztrájkoknak vagy az állami tisztviselők fizetésrendezési mozgalmának a szocializmushoz. Ha sikerülne nálunk olyan intézményt alkotni, mely képes volna a munkások és munkaadók közt felmerülő konfliktusokat sztrájk nélkül kiegyenlíteni, akkor az egész szocialistamozgalomnak alig volna nálunk valamely látható nyoma. Mert nem szabad feledni, hogy a sztrájkoknál a munkások követeléseiket mindenkor az adott viszonyokhoz alkalmazzák. Mindig csak annyit követelnek, amennyit véleményük szerint a munkaadó megadhat nekik anélkül, hogy befektetett tőkéjének öt megillető rendes kamatozásától elesnék. Szóval, ők a sztrájkokkal nem a kapitalizmust ostromolják, nem a kapitalisztikus gazdálkodást akarják megsemmisíteni, hanem módot

keresnek arra, hogy a kapitalisztikus gazdálkodás keretében is lehetőleg jól és békésen megéljenek.

A sztrájk különben sem szociálista-találmány, hanem inkább a szociálisták által kisajátított fegyver, mely sokkal régibb, mint a szociálizmus. Új talán csak a politikai sztrájk eszméje, mely a sztrájkot politikai jogok kivívására; vagy politikai jogsérelmek megtorlására akarja felhasználni. Ez az a «Generalsztrájk», melyet a legutóbbi nemzetközi kongresszus Amsterdamban veszedelmes és elvetendő eszköznek minősített és az olaszországi példa eredményei nem alkalmasak arra, hogy ezt a véleményt megváltoztassák.

De sztrájkokon kívül a magyar szociálizmus semmit sem produkált, sem az eszmék terjesztése, sem alkotások és intézések dolgában. A nagy tömegek, épen úgy mint a művelt közönség idegenül, sőt tagadhatatlan ellenszenvvel állanak a magyar szociálizmus apostolaival szemben. Szociálpolitikai törvények és intézmények dolgában pedig ez az ország oly szegény, mint Európa egyetlen országa sem.

Bármint vélekedjék valaki a szociálizmusról, azt el kell ismernie, hogy mindenütt nagy szolgálatot tett a népjólét emelésével, a kultúra, a haladás és a szabad eszmék terjesztésével. A szociálizmus minden állami és társadalmi szerveiben úgy hatott, mint az erjesztő kovász: tisztította az eszméket, irtotta az előítéleteket és nagyobb erő kifejtésre bírta a kényelemhez szokott elpuhult osztályokat. Gazdasági téren fogyasztóképesévé tett olyan néprétegeket, melyek eddig alig éltek emberhez méltó életet, ezáltal új piacokat teremtett, új javak termelésére ösztönzött. Politikai téren küzdött az emberi jogok kiterjesztéséért, a rendi és osztályelőítéletek megsemmisítéséért, a szociális igazságok uralmáért. Felvilágosított, oktatott, agitált és evvel a kulturát szolgálta. A vezető osztályok és állami rend őrei, hogy a néprétegek között folyó agitációt ellensúlyozzák, népjóléti intézményeket alkottak, a néppel foglalkoztak és a politikai és gazdasági uralomba mindig újabb és újabb rétegeket vontak be és így maguk is hozzájárultak a társadalmi ellentétek kiegyenlítéséhez. A szociálisztikus agitációk nyomában mindenütt élet és forrongás jár. Munkát ad, javakat termel, anyagot ad a gondolkodásnak, az irodalomnak, a tudománynak, a művészetnek.

A szociálizmusnak ezt a jelentőséges, a gazdasági jólétet, művelődést és szabadságot szolgáló hatását mi sajnosan nélkülözzük a magyar közéletben. Nélkülözzük a társadalmi életben, a művészetben, a tudományban, de különösen nélkülözzük a politikai életben ma, amikor azt látjuk, hogy az

ország függetlenségi és önrendelkezési törekvéseinek nagy problémáit az arra hívatottak részben az udvari etikett, részben a diplomáciai titoktartás szigorú szabályai szerint akarják megoldani.

Hogy miért játssza a szociálizmus a magyar közéletben ezt a Hamupipőke szerepet, e probléma felett érdemes gondolkodni. Kétségkívül nagy része van ebben a magyar társadalom különös strukturájának, előítéleteinek, erkölcsének és felfogásának. De azt hisszük, legnagyobb részben a felelősség azokat terheli, akik a munkásosztály politikai mozgalmainak vezetését magukhoz ragadták. Ezek az urak lehetnek jóhiszeműek, de a legnagyobb mértékben avatatlanok és értelmetlenek. A szociálizmusban csak a léleknélküli dogmákat látják, de nem az azokban rejlő eleven erőt és igazságot. Ahelyett, hogy igazi tudományosságra törekednének, tudálkosak és amikor dogmaikhoz ragaszkodnak, elzárkóznak az eleven jólét követeléseitől. Így történik azután, hogy a szociálizmus, mely mindenütt a haladás, a jövő pártja, — nálunk valamely csodálatosan merev dogmatikus konzervativizmusban csontosodik meg és míg másutt mindenütt a népre támaszkodik, nálunk szembe helyezkedik a népiélek legmegdönthetlenebb hagyományaival. A szociáldemokrata párt végre is politikai párt és a magyar szociálista párt vezéreiben éppen a politikai iskolázottság és a politikai vezetés képességei hiányzanak.

G. J.

A modern lakás

című vállalkozás az egyetlen Magyarországon, mely a leg-szerényebb lakástól a legnagyobb szabásúig berendezéseket tervel és elkészít. Műtárgyak és művészi butorok külön kaphatók és megrendelhetők.

IV. ker., Ferenciek-tere 2. sz.

SZERB KÖLTŐK.

ÉJJEL.

— Popovity Miló. —

Szép a hajnal — szépen pirkad —
Szép a nap is — fénylik szépen :
De legdrágább az éj nékem.

Mély csend kell a fájó szívnek,
Minőt az éj adhat csakis :
Csend honol a sír alatt is.

És mily fenséges az éjjel! . . .
Midőn minden néma, alszik
S még egy röpke szó sem hallszik.

Midőn felkél, mint a sírból,
Oly komoran oly sötéten
Képe a föld jegyesének.

Midőn az ég ablakain
A sok csillag kivilágít
S szebb vidékre biztat, csábít.

Hozzá az a bűvös-bájos,
Tüneményes lágy hullámvás,
Lágy hullámvás, halk suttogás.

Ez az, a mi bánatomat,
Fájdalmamat csitítgatja,
A szívemet gyógyítgatja.

S e hullámvás, lágy suttogás,
Mely ott él a mély éj felett —
Ki sem tudja miből ered.

Tán a szellemek pengetik
Akarattal az éjen át
A költőnek méla lantját?

Remény-e, a mely vigasztal?
A vagy talán puszta vágyak,
Mik valóra sosem válnak?

Vagy hófehér tündér-szárnyak
Csapkodása ez a légben? . . .
Szép angyal-dal fenn az égben?

Tán a rózsá-leveleken
Verset író édes álom?
Vagy sóhajod boldogságom?

Avagy talán? . . . Nem tudom mi . . .
De mégis az éjt csodálom
Az éj csak az én világom.

NÉMÁK . . .

— Mileta Jaksity —

Némák a tölgyfán a száraz ágak,
Ha egy-egy levél róluk lepereg;
Némák — mintha csak nem is fájnának
A holt remények és a mély sebek. —
Így leszaggatta sorsom a fámrul
Minden reményem jéghideg kézzel,
De szűm fájdalmat el sosem árul
Sem könnyzáporral, sem kesergéssel.

Fordította: Dórits István.

Igazság.

Irta: Jules Lémaitre.

Turiri gazdag bagdadi polgár volt, akit messze földön ismertek az erényeiért. Nemcsak a szegényeket segítette — még pedig oly módon, hogy a maga fényűzéseit korlátozta, csakhogy szaporítsa a könyöradományait — de ép oly csudálatraméltó volt a türelmessége is, amellyel meghallgatta a szenvedők panaszait és szeretetteljes szavakkal vigasztalta, pártfogolta őket.

Megadással viselte az apró szenvedéseket és kellemetlenségeket, amelyek szakadatlan láncolatban kísérnek bennünket az életen keresztül. Igazán türelmes volt; nem haragudott meg érte soha, ha valaki nem volt vele egy nézetben; pedig ez ritka erény, mert a legtöbb emberben megvan az a titkos óhaj, hogy mindenki az alárendeltje legyen, mégha hozzá hasonló is.

A felesége zsémbes természetű volt, de ő mégis hű maradt hozzá. Megbocsájtotta szeszélyeit s nem haragudott rá, amiért már sem szép, sem fiatal nem volt.

Végül még aztán olyan önzetlen is volt, hogy bár maga is írt verseket, dialogizált, színpadra szánt meséket, mégis örült a vetélytársai sikerének és örömének őszinte szavakkal s mindenféle szolgálatokkal adta bizonyítékát.

Egyszóval; egész élete csak a könyörületességnek, szelídségnek, hűségnek és önzetlenségnek volt a láncolata; és szentnek — lovagias szentnek tartották.

Es mégsem volt meg benne az a csöndes vidámság, amely rendszeren ott tündökölt a szentek orcáin.

A vonásai elkínzottak voltak, mint az olyan emberé, aki vad szenvedélyek vagy titkos gondok zsákmányává lett; gyakran észre lehetett venni, hogy a cselekvés pillanatában egy percre lesütötte a szemét; akár azért, hogy erőt vegyen

magán, akár, hogy az emberek ne olvashassanak a szeméből. De erre senki sem ügyelt.

Bagdad közelében élt egy Maitrega nevű aszkéta; egy csudatevő ember, akihez az ájtatosok zarándokolni szoktak. Ledobva magáról az emberi lét szokásait, Maitrega oly mozdulatlan volt, hogy a fecskék a vállaira építették fészkeiket. A rászáradt sártól megmerevedett szakálla a derekáig ért s a teste görcsös fatörzshöz hasonlított. Így élt már vagy kilencven esztendő óta, csak mert ő így akarta.

Egy nap a következő szavakat hallotta egy zarándok ajkairól elhangzani:

— Turiri valósággal a megtestesült Ormuzdnak látszik. Bizonyára nem volna szenvedés a földön, ha ez az ember mindazt megtehetné, amit akar.

A Maitrega mozdulatlansága még merevebb lett. Látszott, hogy az aszkéta közvetlenül érintkezésbe lép Ormuzddal.

Néhány percnyi halgatás után így szólt a zarándokhoz:

— Nem vagyok képes Ormuzdtól azt a hatalmat megszerezni Turirinak, hogy mindazt tehesse, amit akar, hiszen akkor ő maga lenne az isten. De azt megengedi, hogy holnaptól kezdve ennek az erényes embernek minden első kívánsága az élet minden körülményei közt nyomban teljesüljön.

— Óh, felelt a zarándok — hiszen ez majdnem ugyanaz. Turiri első kívánsága minden alkalommal hasonló lesz a többi kívánságához és nem lehet hát más, mint nagylelkű és könnyörtületes, te nagy tiszteletű Maitrega. E pillanatban az emberiség nagy számának a boldogságát hirdetted és én nagyon köszönöm ezt neked.

Ha a Maitrega szakálla kevésbé lett volna sűrű, a zarándok láthatta volna a megkövesedett ajkakon a mosolynak egy árnyát.

Nyomban utána az aszkéta újra elmerült az álomszerű mély hallgatásba.

És a zarándok visszatért a városba, s már előre édelgett a jótékony csudák fölött érzett örömeiben, amelyekben Turiri hatalma kétségkívül meg fog nyilatkozni.

Másnap reggel, ahogy Turiri felébredt, ránézett a feleségére: ez pedig — mintha titokzatos hatalom úzná — hirtelen felkelt, felugrott az ablak párkányára, levetette magát onnan és szétzúzta a fejét az udvar kövezetén.

Amikor kilépett a házból, közrefogták a koldusok.

Egyetlen rossz szót sem szólt hozzájuk és a megszokott módon még az erszényében is keresgélt, amikor a koldusok egytől-egyig halva rogytak a földre.

Sétája közben találkozott a szép Mandenikával, Bagdad egyik leghíresebb kurtizánjával, akihez el is látogatott.

A nő elmondta élettörténetét; hangoztatta, hogy ő nem olyan, mint a legtöbb nő. Egyszerre meghalt a Turiri karjaiban, aki a megszokott udvariassággal szorította őt magához.

Amikor az udvarra ért, kocsitorlódás akasztotta meg az útjában: már-már türelmetlenkedni kezdett, amikor — szinte egy csapásra — a kocsisok, akiknek sora elzárta az útját, lebuktak üléseikről és a lovaknak mint valami láthatatlan ütéstől kitört a lábak.

Elment a színházba és ott összeveszett Carvilakával, a tudóssal, egy vers miatt, amelyet ez a Nizami versének mondott, míg Turiri azt állította, hogy azt Saadi, a rózsák költője írta.

A tudós hirtelen összerogyott és vér parakzott a szájából. A darabnak, amelyet az este játszottak, nagy volt a sikere és a közönség nagyon sokat tapsolt.

Mielőtt Turiri — aki a színház iránt nagyon érdeklődött — arra határozta volna magát, hogy szintén tapsoljon, a darab szerzője kilehelte a lelkét.

Turiri hazament és megrémülve e véritélet miatt, és kétségbeesve annak érthetetlen mivolta miatt, megölte magát a tőrével, amelyet mélyen a szívébe döfött.

Ugyanezen az éjszakán meghalt Maitrega az aszkéta is.

Egyszerre jelent meg mindakettő Ormuzd előtt.

Az aszkéta elgondolta magában:

— Nagyon örülök majd, ha az érdeme szerint elítéltnek fogom látni azt az embert, akinek hamis erényeit hosszú időn majdnem úgy csudálták, mint az enyémet, és aki, amikor végre annak látta magát, amilyen csakugyan volt, egyetlen napon számtalan gonosztettel és gyilkossággal terhelte meg a lelkét.

Ormuzd azonban mosolyogva fordult Turirihoz:

— Erényes Turiri, te valóban jó ember, hűséges szolgám, lépj be a béke honába.

— A tréfa nem rossz — gúnyolódott az aszkéta.

— Soha sem voltam még komolyabb, felelt Ormuzd. Turiri! Te a feleséged megsemmisülését óhajtottad, mert nem volt sem szelid, sem szép; a koldusokét: mert alkalmatlanok voltak és csunya látványt nyújtottak a kedvesedét: mert balgának láttad; a kocsisokét és lovakét: mert unalmas késedelemre kényszerítettek; a tudós Carvilakáét: mert nem volt veled egy nézetben és a darab szerzőjeét: mert nagyobb sikere volt, mint neked. Ezek a kívánságok természetesek voltak mind. A gyilkos tettek, amelyekkel Maitrega vádol, tudtodon kívül képezték legelső kívánságaidnak a hatását, ama kívánságokét, amelyeknek senki sem tud parancsolni.

Természettől fogva gyűlöljük mindazt, ami terhünkre van és ép oly természetes az is, hogy annak a megsemmisülését óhajtjuk, amit gyűlölünk.

A természet önös és az önösség neve a pusztulás. Így az erényes ember szívében is a gonosztett kezdi meg a bűnt. Ha minden halandó azzal a hatalommal lett volna felruházva, hogy minden alkalommal megvalósulva lássa első, önkénytelen kívánságát, hamar kihalt volna a világ.

— Ez az Turiri, amit a te példáddal akartam megmutatni. De én csak a második érzelmi nyilatkozásuk után ítélem meg az embereket; mert csak ez van a hatalmunkban.

A titokzatos adomány nélkül, amely — akaratodon kívül — oly gyilkolóvá tette utolsó napodat, te továbbra is jótékonyan éltél volna. Így hát nem a természetedet kell tekintetbe vennem, hanem az akaratodat, mely jó volt, s a mellyel mindig azon igyekeztél, hogy megfékezd a természetedet és tökéletesítsd

hézagos munkámat. És ezért nyitom meg előtted kedves munkatársam az éden kapuit.

— Nem rosz, szólta Maitrage; engem milyen jutalomban részesítesz akkor?

— Ugyanebben, felelt Ormuzd, bárha te csak félig érdemled meg. Te szent voltál, de nem voltál ember, hacsak nem a gőgödben. Sikerült elfojtanod magadban első indulatodat, de ha az emberek mind úgy élnének mint te, az emberiség még hamarabb megsemmisülne, mint ama végzetes hatalom által, amellyel Turiri szolgálmat egy napon felruháztam. De én azt akarom, hogy az emberiség fennmaradjon mert gyönyörködtet és sokszor szép a látása. A te fáradtságod sem volt ment minden szépségtől és én azért megbocsájtom örült tévedésedet. Így magamhoz fogadom Turirit, mert igazságos, s téged Mietrega, mert jóságos vagyok.

— De... vetette közbe Maitrega.

— Már megmondtam.

SIRIRAT.

Amért szégyenkezem, csak egy a véték:
Sohsem kérdém, a lelkem vajj miért lett;
Rikító fénytől nem szöktem riadva,
Vásári szók rideg zaja se sértett.

A gyászos álmot ontó alkonyatba,
Mely elcsitítja a lármás világot,
Valóm — sivárul ébren — sohse vágyott.

De most, hogy rám dübörgött már a rög:
Az életet dacosan megtagadva,
Hódolva a múlásnak, mely örök,
Lelkem beléhal a nagy alkonyatba...

Szilágyi Géza.

Philemon és Baucis.

Írta: Rózsa Miklós.

Valamelyik osztrák Pensionopolysban — Innsbruckban Salzburgban, vagy talán Grácban? már nem emlékszem rá tisztán! — egy öreg úr lakott a szomszédságomban a feleségével. Rendkívül magas, egyformán szikár alakjukat jól ismertem még Budapestről, ahol az asszony vagy egy negyedszázadig ünnepelt beautéja a magasabb társaságnak, a férfi pedig szárnysegéde egyik Magyarországra vezényelt főhercegnek, legveszedelmesebb vetélytársa volt a — feleségének. Az asszonyok között, természetesen. Most már levetette a galambszín tábornoki egyenruhát, délceg, mind maig meg nem rokkant derekára közönséges, barna kabátot öltött s szinte nyárspolgárias angol kalappal cserélte fel lobogó zöld tollakkal díszített, aranyos csákóját. Síma, fekete szoknyában járt az asszony is, miniatűr francia kalappal még mindig érdekes fején csupán a testhez álló kabátkát tartotta meg a régi garderobból, azt a divatját múlt régi kabátot, mely anynyira kirí, a mai, férfiasan bő, világos, hosszú köpenyeg közül, de amely elragadóan símult csodálatosan hajlékony, karcsu derekához.

Nagyon meglepett, hogy így a világtól elvonulva találtam őket s valami önkénytelen melanchólia öntötte el a lelkemet. Hát minden elmúlik, hiába! Ifjuság, szépség, boldogság, dicsőség! . . . Minden. Ki hitte volna még csak néhány esztendővel ezelőtt is, hogy Cavallar altábornagy itt fog meghúzódni ebben a fészekben s felesége, a szép, az ünnepelt, a hódító és geniális Daisy megelégszik egy miniatűr francia kalappal, meg az — urával?

Vajjon hogy élnek ezek most kettesben itt? . . . Ah! egykor, nem is olyan régen, az egész nagy főváros tudta hogyan élnek. Az igaz, hogy ők nem is igen csináltak titkot belőle, sőt, tán ha akartak, sem csinálhattak volna, hiszen ott játszották le egész életüket a nyilvánosság színpadán . . .

Daisy, «a szép Daisy», mint általánosan nevezni szokták, segédszínésznő volt abban a Duna-menti városkában, hol Cavallar zászlóalj-parancsnok volt alezredesi ranggal. Ez

a zászlóalj-parancsnokság nagyon fontos szerepet játszott egy ideig az életében; ez volt ugyanis az oka, hogy hónapokig töprengett magában, míg rá mertte magát szálni a házasságra. Komoly és alapos aggodalmai voltak ugyanis, hogy a tisztikar — nevezetesen az ezredes — nem fogja recipiálni Daisyt a társaságba, s hogy így lehetlenné teszi magát nemcsak bajtársai, de a főherceg előtt is. Pedig ő épen a főherceg barátságát akarta megszerezni.

A herceg — egy huszonhat éves és erősen romantikus hajlamu, majdnem nőiesen ábrándos lélek — őrnagyi rangban szolgált az ezrednél, amelyet rideg zárkózottságával s a legénymuriktól való határozott tartózkodásával valósággal sakban tartott. A kötelező, hideg udvariasságnál többet még senkinek sem sikerült kierőszakolnia tőle, úgy, hogy a tiszturaknak már épen semmi reményük sem volt a soron kívüli avancementra. Az egyetlen hely, ahol nyilvánosan mutatkozott, a színház volt, ahol abban a félévben épen német társulat tartott előadásokat, de itt is behúzódott a vörös drapériával díszített udvari páholy mélyébe s alig váltott pár szót még az adjutánsával is.

Cavallar, aki nem tudott belenyugodni abba a gondolatba, hogy a főherceg barátságában rejlő tőke kiaknázatlanul heverjen, miután két héten maga is mindennap eljárt az előadásokra, egy napon, hazafelé menet, komolyan kezdett foglalkozni a Daisyvel való házasság gondolatával.

— Furvétel legyenek, ha nem úgy van! — dünnyögte. — A herceg örülten szerelmes Daisybe! Két hét óta egyetlen drámai előadást sem tisztelt meg jelenlétével, míg az operettek az utolsó taktusig végighallgatta. Kivétel nélkül! Ma pedig, hogy Daisy lemondta az előadást, az első felvonást is kétségbeejtő unalommal hallgatta csak meg, utána pedig diszkrétan távozott. Ha ezek nem csalhatatlan symptomák, akkor...

Nem fejezte be gondolatait, mert abban a pillanatban már megvillant fejében a gondolat, hogy nőül veszi Daisyt. Csak az aggasztotta, hogy mit szól majd az ezredes hozzá? A kis herceg csak őrnagyi ranggal szolgált, annak nem lehetett beleszólása, — legalább nyilvánosan! — de még különben sem számíthatott rá, hogy az kilépjen rezervált álláspontjából és épen ebben az esetben. Ezt lassan és okosan lehet majd csak megcsinálni.

— Óh, ha ezredparancsnok lennék! — tört ki belőle — az elkeseredés. — Mukkani sem mernének a gazemberek! De így, bojkottálni fognak, vagy legalább is megtéteik a feleségeikkel... Pedig sietnem kell, mert az a leány még meg-

előz és hálójába keríti a főherceget. Akkor aztán igazán lefujtak nekem!

Egész éjjel töprengett és végre is elhatározta magát.

— Eh! hazardjátéknál mindig nagy a kockázat. Azért nagy aztán a nyeremény is. Ha nem sikerül, úgy ahogy szeretném, legföljebb elválok tőle és áthelyeztetem magamat. Basta!

De sikerült. Sőt még jobban, vagy legalább is gyorsabban sikerült, mint ahogy remélte. Igaz ugyan, hogy a tisztikar csupán két taggal képviseltette magát az esküvőjén, s az ezredes tapintatosan értésére adta, hogy felmenti őt a nevével esetleg tervezett bemutatkozások alól, de a herceg, mikor először jelent meg feleségével a színházban, — hol alig pár héttel előbb még «a szép Daisy» énekelte a Fanchon asszony leányát — a felvonás végét sem várva be, tüntetőleg átment a páholyába s nemcsak hogy elragadó kegyességgel társalgott a feleségével, de a felvonás-közt is velük töltötte.

Mi sem természetesebb, minthogy másnap az összes tiszti asszonyok — a «kincstári dámák», mint Cavaller nevezte őket — leadták névjegyeiket a «bájos alezredesné» lakásán, az ezredes pedig estélyt adott az új pár tiszteletére. Az estélyen megjelent a kis herceg is, aki megint kitüntető leereszkedéssel üdvözölte a fiatal menyecskét, sőt összekocintotta vele a pezsgő-poharát is, mikor az ezredes tószttban ünnepelte a «vitéz ezred gyönyörű rózsáját.»

Nem telt bele három hónap s a kitünő tósztt dacára is nyugdíjba ment az ezredes, hogy helyét Cavallar foglalja el s mikor a kis herceg — megunva a kisvárosi pletykákat — visszakiváncozott Bécsbe, Cavallar tábornokot is beosztották a vezérkarhoz.

Bécsben a daliás, rangjához mérten fiatal tábornok már maga is tudott munkálkodni a karrierjén. Mindenütt kegyeltek, a felsőbb és legfelsőbb körökben egyaránt s ő tudta hasznára fordítani azt a népszerűséget, melynek — különösen az asszonyok között — örvendett. Ideje is volt, mert a feleségétől amugy sem lehetett mit várnia. A «szép Daisy»-nek ugyanis fejébe szállt a dicsőség s kezdett elégedetlen lenni azzal, hogy a császárváros legelső szalonjaiban ünnepelték: az udvarhoz kiváncozott. Akkor azután úgy lefutta őt magáról a kis herceg, mint valami pelyhet. Még csak át sem helyeztette magát Csehországba! Ellenkezőleg: Cavallart helyezték át Budapestre.

Az asszony kezdte magát unni a magányosságában s

ami ezelőtt sohasem fordult elő köztük: egymást váltották fel a zajos jelenetek. Eddig békében megfértek egymás mellett, a férfi jobbra, az asszony balra ment, vagy megfordítva, de Daisy most követelni kezdte, hogy az úra maradjon mellette, vagy vigye őt is magával a társaságba.

Cavallar a szemébe kacagott:

— Eddig nem érezte szükségét a társaságomnak! Tán csak nem szeretett belém valahogy?

Az asszony — még mindig csak alig hervadó szépségének és kacér bájának csábító varázsával — odasimult hozzá és majdnem súgva mondta:

— S ha mégis úgy lenne?

Cavallar durván toltta el magától:

— Édesem, azt akkor kellett volna mondania, mikor még nem volt — udvarképes!

Mint a szíven döfött dúvad, úgy hörgött fel a brutális sértésre az asszony:

— Maga beszél? — sikoltotta rekedten, szikrázó szemekkel — aki eladott engem egy aranycsillagért? Nyomorult, hitvány, hitvány! ...

E naptól kezdve örökös hadviselés volt az életük. Az asszonynak egyetlen gondja csak az volt: hogyan kompromittálja magát — és így az urát is! — úton-útfélén. Még jóformán alig kelt szárnyra, hogy viszonya van az opera tenoristájával, már ezren látták, amikor fényes nappal megállott a kocsija egyik hírré kapott párbajorvos garçonlakása előtt s alig botránkoztak meg ezen a szemérmertlenségén, az asszony már ott léghajózott naponta a Városligetben, ahol egy tűzes, fekete talián mutogatta a léggömbjét és magát.

A férj — kinek a «nagy jelenet» óta nem volt mit parancsolnia többé — azzal boszúlta meg magát, hogy nem eresztette társaságába a feleségét. Meghívásokat csak a maga számára fogadott el, ő maga résztvett minden előkelő összejövetelen s annyira legény-életet élt, hogy még ebédelni is a kaszinóba járt.

Egy lóversenyen azonban mégis találkozott a feleségével. Ő a kaszinó úraival ment ki a versenypályára, az asszony pedig beültette maga mellé a barátját és nyitott kocsiban hajtatott ki vele.

Cavallar úgy tett, mintha nem vette volna észre s a világért nem ment volna fel a tribünre, egyre ott tolongott a totalizátor körül. De az asszony igen jól látta őt s csak annál jobban tüntetett az emberével. Mindenki látta, sőt — valaki: a kis herceg, aki épen az őszi versenyekre rándult

le Budapestre. Csak egy pillanatra azonban, mert a másik percben elfordult, az ajkába harapott és nem ismerte meg Cavallart. A cerclénél úgy el nézett az altábornagy úr feje fölött, mintha az nem hat, hanem csak három láb magas lett volna.

Ezt már nem lehetett türni tovább, a mellőzés oly ostentative történt, hogy még a kaszinóban is beszéltek róla. Cavallar látta, hogy el van ejtve s meg akarta előzni a veszedelmet. Már olyasfélét is suttoztak, hogy nyugdíjba küldik a felesége botrányos magaviselete miatt.

— De azt már nem! — mondta magában és beadta a lemondását.

Másnap reggel aztán bejelentette magát a feleségénél:

— Utazunk, asszonyom!

— Hova? — kérdezte az asszony és fel sem pillantott az újságból.

— Innsbruckba, Salzburgba, vagy tán Grácba! Még nem tudom. Valahova. És ott fogunk élni ezentul.

— S ha én nem akarnék?

— Akkor! — mondta a tábornok végtelen szeretetreméltósággal — itt marad édesem és majd megél a — hozományából!

Épen jöttek haza a sétáról. Egymás mellett, nem karongva; nem boldogságtól sugárzó arccal, de nem is egykedvűen. Mint két öreg ember.

Vajjon hogyan élnek most?...

Kikérdeztem a háziasszonyomat, egy kedélyes, becsületes, vallásos stájer asszonyt.

— Oh úram! Ugy élnek azok, mint a galambok!

— Volt náluk?

— Nem én, uram, de más sem. Egymásnak élnek azok csak, nem a világnak. De hiszen elég őket látni is, ahogyan sétára mennek.

— Azt hiszi, boldogok?

— Boldogok!... Öregem, édes jó uram, öregek

Én csak azt tudom, hogy szebb pár cselédet még sohasem láttam. Hiába, az ember megvénül, de azért csak meglátszik, akik szerették egymást fiatal korukban! . . .

Az elhagyott isten.

Irta: Otto von Leitgeb.

2

— Hát lenn a rizsföldeken, — beszélé a vikárius és igyekszik legyőzni azt az elégedetlenséget, melyet a további vallatás kezd előidézni benne. — A mesgyén fekszik egy szürke, szembe nem tűnő kőlap. Képzелjen egy nagyon hitvány, letaposott régi kőlapot, nagyságos uram, ami némely templom padozatában is szokott feküdni, azt mondják, hogy emberemlékezet óta van ott! Igen, én is emlékszem, én is ismertem már, mikor kis fiú voltam, épen úgy mint azok, akik ma legtöbbet törődnek vele. Isten bizony, nincs rajta semmi különös! Épen úgy — mintha valaki egy György tallért hord a zsebében, — a prépost nagyon szigorúan nézett. — vagy ilyesmi. Virágot tesznek rá és megnézik a követ. Egyik vagy másik fél is tőle. Különösen, ha sötét van nem szeretnek arra menni. Tavasszal galagonya virágot dobnak rá. Közelében áll egy enkalypus, az egyetlen ezen a vidéken. Ebből letépnek néha egy pár levelet. A láz ellen rágják. Minden hókusz-pókusz! — A követen valami ember ábrázat féle látszik, egy fej körülbelül; talán egy állat is van mellette. Egyszer mondani hallottam, hogy valami istenség lehet, a régiek egyik bálványa. Ugy gondolom, valaki azt mondta: Mithra vagy Belénus!

A prépost ijedt mozdulatot tett.

— Mithra vagy Belénus! kiáltá élénken, tisztelt barátom, tudja, hogy mi az Mithra vagy Belénus? Mithra! egyike a legborzasztóbb bálványoknak, elvetemedett, az ördögtől elámitott, semmi egyéb, és Belénus! hiszen Belénus az Bál! a gonosz Bál! A mit itt elbeszél nekem — ha jól értem az úgy hangzik, mintha pogányság lakoznék még e szerencsátlenek véreben?

— Hm, — csinált Don Matteo zavartan. A prépost felemelkedett és nyugtalanul tett egy pár lépést alá s fel, amíg Don Matteo nagy lábai az utjába nem jöttek.

Mélyen tisztelt barátom! mondá egy idő múlva, mondhatom az itt hallottak különös, sőt nyugtalanító benyomást tesznek rám: Ismerjük az emberi természet gyengéit, néha azonban szerencsésen összeegyeztethetők megengedett képzeletekkel. Mért ne hordana valaki egy György tallért a

zsebében? Miért ne választhatná ezt a bátor szentet mintegy védszellemének? — Ellenben ha olyan dolgokat hallok, melyek közeljönnek ősi nemzedékek elsülyesztet tévedéseéhez . . .

— Mindezen nincs semmi, szakítá félbe a iplébános, vállait vonva. Különben is ennek az alaknak a tes e félig le van pattanva, az arca megcsonkítva —

— Az mindegy —

— Szép Isten, arc nélkül, levert homlokkal, veté ellen Don Matteo.

— De gondolja csak meg!

— Semmi különös nincs rajta, ismétlé a vikárius. Ej vagy mi! — Igen, igen! Sohasem figyeltem rá, ugyan Bál? — erős fogalom igaz! — Különben semmi sem könnyebb mint ez, Monsignore! Szétveretem a követ, elásatom vagy elvitetem.

— Úgy is kell lenni, — mondá a prépost, s ismét leült. Különösen érdeklődöm az iránt, hogy megvizsgáljam miféle maradványokat találok a pogány világból, a nép babonás szokásaiban. Ami Belenust illeti, . . . hisz tetszik tudni, a még mostan létező helységnév, Beligna, példának okáért, Aquileja mellett az sem egyéb mint, Belénusnak egy helysége, ahol valószínűleg temploma is volt. Mikor Aquileja maga a római császárság fénykorában, még egy óriási világkikötő volt — tessék csak elképzelní, hogy jártak ide kalmárkodni sereggestül a keletiek, görögök, arabok, syraiak és egyiptomiak. Azért találhatók keleti istenségek nyoma mindenütt. Bál Egyiptomból jött. Mithra. —

És a Monsignore úgy belemelegedett kedvenc tudományába, a régiekről hogy csakhamar elfelejtette a veszedelmes követ, és elöntötte Don Matteot tudákosságával, amiből a vikárius semmit sem értett. Igen, hallhatta, amit a prépost mondott, de figyelme nemsokára eloszlott; lassan kiüríté az üveget, mely előtte állt, imitt-amott egy kis megjegyzést hallatott, csupa udvariasságból és úgy érezte, mintha nyakendője már fojtogatná.

Végre készülődni kezdett a Monsignore, mert a nap már lenyugodott. A búcsúzásnál még eszébe jutott az a kő.

— Aztán azt a követ! El ne felejtse, tiszteletes barátom, azt a követ!

— Majd végzek én vele! — kiálta fel Don Matteo megkönnyebülten. — Legyen az Mithra vagy Baal!

A kocsi tovagördült a poros úton. A vikárius még egy percig ott állt az ajtó előtt, azután ismét a házba lépett.

— Mondhatom, szép, híres figurák voltunk mi ma, Romana! Ezek a városi urak — p—huh! Nesze vidd ezt a

kabátot, meg ezt a nyákkendőt! Csakhogy végre megszabadulok tőlük! Hol az ujság? Épen ma, mikor az ujságomat megkaptam, ne tudnám olvasni? Semmit sem tudok a világból, de tudd meg, Romana, még a semminél is kevesebbet. Úgy élünk, mint a vakondok; szegény flótások vagyunk!

A vikárius kezébe vette ujságját, rágyújtott egy friss szivarra és alá s fel sétált a megdézsmált ribizke-bokrok között.

De már kihozták a sodrából. És az ujságban sem volt egy pontocska sem, amely érdekét felkeltötte volna. Ide-oda forgatta a lapot, kezeit széles hátára tette és oly nagyokat szippantot nedves szivarjából, hogy egész füstfelleg borította be az arcát és azután gondolkozva hajtotta le fejét.

Mithra, vagy épen Baal! Ilyesmit képzelni!

Különben még el sem beszélt mindent a prépostnak. Hogy lehet egy idegennek mindent elbeszélni, vele mindent megértetni? Ostobaság!

Az igaz, hogy pogány respectusuk van az isteni kő előtt; valódi pogány respectusuk.

Talán nagy, vétkes gondatlanságot követett el, hogy nem vette figyelembe ezt a dolgot. Ha mégis pogányság lakozna még a vérükben!

Többet éreznek talán mint félelmet? Talán imádják vagy mi? Nemcsak virágzó galagonyát, de más virágot is dobnak rá, némely asszonyi személy egy csinos kis koszorút is fon és szelíden reá teszi az elhagyott istenre... Fiúk, sőt komoly férfiak egyszerűen bokkrétákat dugnak a kőben levő lyukba. Habozott; mit gondol magában egy olyan ember, ha megáll a régi istenkő előtt és haboz? Mi az ördögöt gondol magában?

Sok idő mult el, mióta Don Matteo utoljára ott volt. Gondolkozva lépett a szobába, kabátját ismét felvevé, fejébe nyomta a kalapot, kezébe vette a vastag botot, melyet hordani szokott és neki indult. A nap még az égen állt, mint egy nagy korong és égő színeket szórt reá.

Vecsernye után volt az idő. Az úton minden csendes...

Különös gondolatok ébredtek Don Matteóban, régi emlékek...

Negyven év előtt haladt ugyan ezen az úton, mezitláb és kalap nélkül, épen úgy mint az Ursula fia, ki most elébe jön a falu utolsó házában, oda át, ahol egykor még egy másik fenyő is állt, gögicsélt először Don Matteo. Az a két fal! Mikor megértek rajtuk a tobozok, lehullottak maguktól, vagy ő kődobásokkal siettette érésüket. Oly nehezen hullott le egy-egy toboz, mint egy kő. Talán túlrett volt; az esés

szétpattantotta a pikkelyeket és szétszórta mogyoró színű magjait a földön. Az ember feltörte, körmeivel lehúzta róluk a selymes héjat, és a fehér pignolamag olyan izletes volt, mint a mandula. Vagy a toboz egészben maradt. Akkor rátettük a tűzhelyre és ha forró lett, recsegve magától felpattant.

Messze a környéken sehol sem látszott több fenyő. Kis fiú volt, amikor a villám lecsapott az egyik fába. A törzse széthasadt egész a földig, ahol a gyökere kilátszott és vörösre égetett inas lábakra emlékeztetett. Apám vágta ki a haldokló fát. Végre lehajlott a koronája; nagyot zörgött, nagyotrecsegett. Apám elugrott. Anyám felsikoltott. Oh? jól megmaradt az emlékezetemben! Az ajtó alatt állt és iszonyúan felsikoltott... Apám eltűnt; az ágak maguk alá temették. De semmi baja sem történt, egészségesen és sértetlenül kimászott. Másnap anyám elment a templomba. Igenis a templomba. Visszaemlékszik. Magával vitte a fiút, kinek kezében egy mezei virágokból kötött csokor volt. Nem tudta elfelejteni ezt a napot, mert útközben így szólt hozzá az anyja:

— Adj ma hálát istennek az anyádért!

Nini, milyen élénk mindez még!... A templomban anyám letérdelt az oltár előtt. Én is.

És mivel letérdelt, imádkozott is, hogy köszönje meg az istennek.

Itt körül nézett Don Matteo, szemeit rászegezte a sővényre, meg a tengerre, mely már oly tele volt nedvvel. Mintha félbe akarta volna szakítani emlékeit: mintha...

— Hazajövet anyám nagy kerülőt tett a szántóföldeken át és a régi kő mellett haladtunk el. Itt megállt anyám, letérdelt a földre. Természetesen, hogy kényelmesebben tehesse azt, ami szándékában volt! A csokrot a kőbe levő egyik lyukba helyezte el. Vagy... itt is imádkozott volna anyám? Mert a kő is... egy isten volt? Mert csak isten előtt térdepelnek? — Egy isten!...

Sűrű verejték cseppek futottak végig Don Matteo homokán. Megállt egy percre, hogy nagy, sötékkék zsebkendőjével leszárítsa a fejét. Azután még egy utolsó szippantást tett a füstölgő szivardarabkából és messzire eldobta magától.

Hja! ha mindent úgy meggondolnánk!

Kifürkészhetetlen vagy te, Egyetlen, Örökkévaló, Mindenható! Milyen gyengék és kicsik és nyomoruságosak vagyunk mi! Mi mindenbe kapaszkodnánk, támaszkodnánk és fogózkodnánk, hogy egy picinyke kis erőhöz jussunk. És ezek az inségesek itt! Ehség, betegség és szegénység nyomja le őket. Mindenfelé keresnek, hogy hol találnának támaszt,

Mindég többek lennének valamivel, mint az állatok, melyeket te teremtesz; mint a fűszál, mely addig nyúlik fel, míg a kaszás lekaszálja; mint a fa, melyet kivágnak, bármilyen erősen is gyökereznének lábai a földbe?

Eszébe jutott, hogy zivataros napokon, mikor az égen élesszegélyű felhők jégesővel fenyegettek, sokan, együttesen, férfiak és nők, lopva kizarándokoltak az istenkő felé. De mit határoz mindez? Nem így volt mindég, örök idők óta? Nem emlékszik, hogy valaha beszélni halott volna valamit az istenkőről. Milyen különös! Egyik nemzedék ismerte a másik után, félve imádták és segítséget koldultak tőle. Mélyen behatolt vérükbe, vérbeli örökség lett, valami magától érthető dolog. Erről nem beszélnek többé.

Ő úgy tudta, hogy San-Gelasióban senki sem volt előtte, aki többre vitte volna, mint egy kis olvasás és írástudásra, hogy azután elfelejtse. Eltekintve az orvost, akire senki sem adott semmit és a hivatalozgát, hogyha valaki érdemesnek tartott valami foglalatást, nem volt idegen, aki ide be tette volna a lábát. Ő latinul és görögül tanult és a szeminárium-ban papnak nevelték. Huszonöt éve annak, hogy itt van! Egy negyed évszázad! Ő is magától érthetőnek találta, hogy hallgatott róla? És azok, akik sohasem hagyták el ezt a zúgot? Nemzedékek, melyek sohasem szívtak más levegőt, mint ezt a sűrűt, ezt a dohosat? Kik ükről-unokára hagyományozták a nyomort, az eszméket, az álmokat, a hitet! Ez más! Igazán, még lenne vérükben valami a pogányságból? Miért? Talán mert nincs más egyebük, amihez belső-jük vonzódhatnék; a lélek segélyt kereső mély titkai ezek? Vagy csak tuátlanságból, csak félelemből teszik? Hogy mindent megbékítsenek, ami azután titkos erővel uralkodhatna sorsuk fölött?

Istenem, és mégis keresztények! A templomba járnak, és magam oktattam őket az Isten szavára. Hallgatják a szent misét, imádkoznak, gyónnak, bérmálnak! Ez nem tölti ki egészen lelküket? Hát hol gyökerezik ez az ismeretlen valami? A tengerből száll fel és a mocsarak fölött röppen el, mint a lázlehelet; a forró sirokkó hozza, mely megduzzasztja az ereket és ólomnehézzé teszi a vért; a zsíros, meleg talaj ködéből nő-e ki, hogy körülfogja a szegény eszméket? A magány oka-e, vagy a hiány, a gyász, mely a vidéken fekszik, mint most e percben? Mikor a nap lenyugszik, minden hang kihalt és az út, mely porrá vált mocsár, fel és le vezet, mintha a végtelenségbe menne . . .

Ismét megállt és lassan körültekintet. Itt oly csend

uralkodott, az ember bátran hihette, hogy minden emberi lak ezer mértföld távolságra van innen. És semmi sem emelkedik a láthatár fölött. Csak ott nyugaton üt el az égtől egy pár alacsony fa, mely a hangtalan folyót jelzi, fekete éles szegélyű csomók. Különben minden szürke egyhangúság, melyen az elhaló nap félhomálya szűrődik át. Lent, délfelé valami finom, fehéres úszott a táj fölött. A kigőzölgő láz volt. Aki ismerte, kiszagolhatta belőle a lázt, érezhette az ízét a szájpadról, most naplemente után.

Don Matteo befordult a szántóföldekre. Egy kis árkon ment végig, melynek mozdulatlan vizében kis fehér virágocskák csillogtak. Egy ezüstszürke levelű fa mellett haladt el. Ez volt az enkalypsus, olyan volt, mint valami fának a szelleme. Egyszerre megállt. Itt az árok lejtőjén feküdt a kő. Egy szürke, négyzet alakú lap. Első pillantása mégis egy pontra esett, — olyan volt, mint egy sárgás, mozgó fény sugar a kövön. Egy percig habozott Don Matteo, azután hirtelen lehajolt és kezével a fényes folthoz nyúlt. Egy gyufa feküdt ott, melynek a feje a nedvességben fénylett.

— Ostobaság!

A gyufát magához vette és azután hirtelen hosszusan rúgott egyet a kövön.

— Majd elhozlak én innen! Semmi erőd se legyen! Nem e n n y i!

Nézd csak Don Matteo! itt fekszik valami, ami erősebb mint te.

— Szeretném tudni, hogy milyen vastag ez a tuskó, hogy fel tudnám-e emelni? Nem, egyelőre még ne kerülj el innen, pogány! Titokban harcoltál ellenünk, a föld alatt. Én le akarlak győzni, itt ezen a helyen.

Egyszerre csak lihegni kezdett, a vér a halántékába csapott. Hisz ez már nem barbara! Ez igazán a pogányság maradványa. Ez ámitás, ez vétek, ez halálos vétek! Isten kegyelme, hogy enyhén ítelt eddig. Az övé a szent feladat, hogy a bajt kiirtsa. Nehéz dacos fejét lehorgasztva, egy ideig gondolkozott.

Azután kezeit hátratéve tovább ment. Oly erősen dolgoztak a gondolatai, hogy homlokáról a verejték gyöngyözött. Hazaérve, jó két kortyot ivott a chinin üvegből és üres gyomorral feküdt le Romana nagy meglepetésére, de hallani se akart sem ételről, sem itálról.

(Vége következik.)

Háború és béke.

Írta: Tolstoj Leó.

— Új fordítás az orosz eredetiből. —

112

Boris e látogatás után bevallotta magának, hogy Natasa még most is a régi blüverővel bír reá — de elhatározta, hogy e veszedelmes bűbáj nem lesz urrá felette. Csak nem vehet nőül szegény leányt! Ez tönkre tenné sokat ígérő pályáját. A régi kötelékeknek nősülési szándék nélkül való megújítása egyenrangú a becstelenséggel. Boris feltette magában, hogy kerülni fogja Natasát, de néhány nap múlva sutba vetve fogadalmát elment Rostovékhoz. Látogatásai nagyon gyakoriakká váltak; egész napokat töltött ott. Egyre szorosabb kötelékek fűzték Nalásához. A grófnő Sonja úgy vélték hogy Natasa ismét szerelmes Drubekoiba csak úgy mint azelett. Borisnak elénekelte kedvenc dalait, megmutatta neki emlékkönyvét, beléiratott véle s nem engedte, hogy a multról beszéljen, hisz a jelen oly szép! Mintegy kábultan tért haza esténként az ifju anélkül, hogy képes lett volna számot adni jelenről, jövőről.

Boris Helénhez sem járt többé s naponkénti szemrehányásokkal telített levelei dacára egész napokat töltött Rostoveknál.

Egy estélyen mikor az öreg grófnő éjjeli köntösben s főkötőben, vendégfürtök nélkül — melyek rendszerint előkandikáltak fehér calicó főkötője mögül — a szőnyegen térdelt s nyögdécselve, pihegve végezte lefekvés előtti imádságát, Natasa hálóköntösben, betekert hajjal, papucsban futva nyitott be a nyikorgó ajtón.

A grófné homlokát ráncolva nézett hátra.

Épen akkor rebegette el az ima utolsó mondatát: «Nem válik e fekhelyem halotti ágygá?» De az imádság által előidézett hangulatnak vége volt.

Midőn a vidám, kipirúlt arcú Natasa észrevette hogy édesanyja imádkozik, meglassította lépteit s egy közeli székre ült. Látta azonban, hogy az öreg grófnő még tovább is ájtatos szemlélődésekbe merül,

lábujjhegyen az ágyhoz osont s ledobva kis papucsait, egy ugrással benntermett azon ágyban, amelyről a grófné buzgó imája közben kérdezé, vajjon nem válik-e halotti ágyává.

Kényelmes, magasra vetett, puha pehely-ágy volt ez a fekhely, melynek feje alját öt különböző nagyságú és fokozatosan kisebbedő párna képezte.

Natasa a fal felé huzódott s miközben elhelyezkedék, ide-oda mozgolódott, rugdalózott a takaró alatt, majd felhúzta térdeit álláig s feje búbjáig betakarózott, egy vagy kétszer kandi pillantást vetve a térdelő grófnő felé

A grófnő imáját befejezve, szigorú arckifejezéssel közeledett ágyához. De mikor megpillantá a feje búbjáig betakarózott Natasát, a megszokott, jóakaró, bágyadt mosoly jelent meg arcán.

— Na, na, na, szólott.

— Mama, szabad beszélnem? — kérde Natasa. Csak egyetlen egyszer s azután hallgatni fogok. S átkarolva édes anyja nyakát, megcsókolta álla alatt.

— Ugyan mi lel ma? — szólott az anya elhelyezkedve az ágyban.

Anyának s leányának kedvenc szórakozása volt az ily éjféli látogatás s amely rendszerint addig tartott, míg a gróf klubjából hazatért.

— Kiről akarsz ma beszélni? Valóban . . .

Natasa ingerkedően édesanyja szájára tapasztá kezét.

— Borisról . . . tudom, folytatá komoly hangon. Azért jöttem ide. Mindent tudok, egyet se szóljon mama. Különben beszéljen! S vissza vonta kezét. Mondja hát el a mondókáját, mama. Ugy-e mily kedves fiú?

— Natasa, 16 éves vagy, én a te korodban férjnél voltam. Azt mondd, hogy Boris kedves fiú. Nem tagadom s úgy szeretem, mintha ulajdon fiam lenne, de mit akarsz? Mit gondolsz? Tökéletesen elbolondítottad, látom . . .

Beszéd közben a grófnő folyton leányát nézte. Natasa hanyat feküdt s tekintete az ágyvégének faragott sphinx-jére meredt, így az anya leányának profiléjét láthatta csak s feltűnt neki az arc túlságosan szoniorú, mélabús kifejezése. Natasa gondolataiban elmélyedve ügyet, sem vetett a grófnő kitételeire.

— Nos és azután? — kérde a leány.

— Tökéletesen elbolondítottad s mi célból? Mit akarsz tőle? A felesége nem lehetsz, ezt tudhatnád.

- Miért ne? — vélekedék Natasa.
- Mert nagyon fiatal . . . mert nagyon szegény . . . mert közeli rokonod s főleg mert nem szereted . . .
- Miből következteti ezt?
- Tudom. Ez így nincsen rendjén kedvesem.
- De ha én akarom . . . vágott közbe a fiatal leány.
- Natasa, komolyan mondom.

De Natasa nem hagyta szóhoz jutni a grófnőt, elfogta nagy kezét, megcsókolta, azután meg a tenyerét az ujjakat ízület hajlásaiknál, az ujjak hegyét egyenként, majd az ujjközöket s közbe halkán suttogá: január, február, március, április, május . . . Mondja mama, miért hallgat? Beszéljen, suttogá s anyjára irányítá tekintetét, aki gyengéd, szeretetteljes pillantással merült el leánya nézésébe s e merengés közepette elfeledte mondandóit.

— Nem illik kedvesem. Elvégre nem érti meg mindenki ártatlan viszonyokat s a többi hozzánk járó ifjú szemében határozottan ártalmadra lehet s a mi a fő — Borisra nézve kínos ez az állapot. Gazdag menyasszonyt kaparinthatott volna magának, így azonban eszét veszti, megbolondúl . . .

- Megbolondúl? — ismétlé Natasa anyja szavait.
- Tapasztalatból mondom. Egy unokafivérem.
- Tudom . . . Kirill Matveics . . . hisz az öreg ember.
- Igen ám, csak hogy nem volt mindig az . . . különben beszélék majd Borissal. Fölösleges ily gyakran ellátogatnia hozzánk . . .
- De miért ne, ha kedve tartja?
- Azért mert jövetele céltalan.
- Kis grófnő, hangzott most az ajtó mögül a gróf hangja. Mé nem alszol?

Natasa mezitláb kiugrott az ágyból s felkapva a papucsait, szobájába futott.

Hosszasan nem tudott elaludni, folyton az motoszkált a fejében, hogy senki se nézi a dolgokat az ő szemüvegén s hogy senki sem érti meg a benne duló érzéseket.

A következő napon a grófnő magához hívatta Borist s e beszélgetés után vége szakadt látogatásainak.

(Folytatjuk.)

Természettudomány.

ÁGYUZÁSBÓL VIHAR. Az orosz-japán háború egy furcsa meteorológiai különösség konstatálására adott alkalmat. Mikor Kuropatkin nagy csatája volt, azt jelentette a cárnak, hogy az ágyuzás oly rettentő volt, hogy vihar tört ki az égbolton. A meteorologusok ezen úgy mosolyogtak, mint valami katonai naivitáson. Mit ért a katona a meteorológiához, s hogy mitől lesz odatönn a vihar? Egyikük azonban arra a különös felfedezésre bukkant, hogy Kuropatkin nem az első, aki azt állítja, hogy a nagy ágyuzástól vihar keletkezett. Például a solferinói ütközet derült égbolt alatt kezdődött és egyszerre olyan vihar keletkezett, amely az ellenségeket egy kis szünetre kényserítette. Hasonló eset fordult elő a Rio de Janeiro mellett folyt tengeri ütközetben, mikor roppant lövöldözés folyt s egy pár hajó levegőbe röpült, azt se tudták honnan, egyszerre borzasztó vihar támadt. És így több példára hivatkozik.

Ennek a jelenségnek az ellenkezőjét a viharágyuk hatásaiból ismerjük. A következtetés most az, hogy amint vihart a légrázkódás el tud háritani a viharterhes levegőben, úgy megfordítva is, a csendes levegőben a légrázkódás vihart idézhet elő. Ehhez kapcsolódik még az a jelenség, hogy amióta a katonai sárkányokkal kísérleteznek, többször tapasztalták, hogy az ellen-

tétes villamos töltésű felhőket a nedves fonál kiegyenlítette, aminek hatása vagy az volt, hogy egy viharnak ott vége szakadt, vagy megfordítva, vihar keletkezett.

Ezekon a nyomokon folyik most az okoskodás, nem lehet-e esőket mesterségesen is előidézni sárkányokon lógó vezető fonalak útján? Természetesen csak annyira, amennyire a levegő elég pára-tartalmu.

A „BATTIK“. Szinte hihetetlen, hogy még Jávától is tanuljunk valamit. Sőt hozzá még művészi dolgot. Aki feljár néha a „Modern lakás“ címe alatt berendezett kiállításba ott a Ferenciek-terén — igazán művészi izlés lakozik minden egyes mintatárgyon — az ismeri a „battik“-okat. Ezeket a csodálatos módon színezett szövetekeket, bársonyokat, amelyeken látszik, hogy a diszitő fantázia számára kedvesebb alkalom alig kínálkozhatik.

Ez a „battik“ jávai eredetű dolog. Hollandusok hozták át pár év előtt a technikáját és egyszerre szerteszórodtak onnan, igaz, hogy valóban művészi kéz készítette, szecessziós „battikok“, mint az eleganciának valami friss hajtásai.

Az eljárás oly egyszerű, hogy érdemes a kézimunkák művésztével foglalkozóknak megismerni. A bársony művészi kikészítésével minő fényes művészi hatásokat lehet elérni, azt pl. az iparművé-

szeti muzeum kiállításait látogatók a Greguss Gizella mesteri munkáiról ismerik. Greguss Gizella égeti a diszítést, a battik ennél sokkal egyszerűbb.

Bármitéle szöveten először megkomponálja az ember a rajzot krétával, szénnel, színes plajbázzsal, amivel tetszik. Akkor aztán be kell fedni a szövetnek minden részét viasszal, amelyek ne változzanak színben. És pedig a „battikolóval“. A jávai battik szó tulajdonképpen ezt az eszközt jelenti. Egy nyélen egy kis edény, amelybe a viasz jön és az edény alján egy kifolyóka cső, tollszerű vég, amin a viaszt, mint valami festéket, csorgatják. Ez a battikoló lehet mindenféle formájú, úgy amint az embernek legcélszerűbbnek tetszik a rajz számára. Szélesebb, hegyesebb, több águ. Így beviaszol-

ván a szövetet és üresen hagyva a színessé válандó helyeket: a szövetet egészben bemártják a festékbe, amely így nemcsak a felületet festi meg, hanem keresztülissza magát. A battik rendkívüli szépsége abban áll, hogy a festék egy kissé aláissza magát a viaszréteg alá is egy-egy repedésen és ezáltal gyönyörű márványos, árnyalatos, finom, diszkrét tónusok kerülnek elő. Ennek a játékait kiismerve, csodaszép hatásokat lehet elérni. A viaszot le lehet új rajz szerint kaparni vagy olvasztani és másodszor más színben ismételni a bemártást. Most ez a rajz és szín gazdagítja az elsőt. Végül forró vízben kell a viaszkerget teljesen leolvasztani. Azáltal, hogy a festék keresztül issza magát a szöveten, a színek sokkal színesebbek, mintha csak ráfestettek volnának.

Szerkeszti: Bródy Sándor.

Főmunkatárs: Ambrus Zoltán, Heltai Jenő,

Szerkesztőség: Lövölde-tér 1.

**Kiadja: a Jövendő kiadóhivatala. Tulajdonos: a szerkesztő.
Lövölde-tér 1.**

**A Jövendő előfizetési ára egy hóra 1 korona,
negyedévre 3 korona félévre 6 korona.**

**Minden új előfizetőnek Bródy Sándor
«Színésznők» című könyve ingyenesen jár és
bérmentve küldetik meg.**

**Kérjük a hátralékos előfizetőket, szíveskedje-
nek az előfizetési pénzeket utalványon mihamarább
megküldeni.**

**A „Jövendő“ kiadóhivatala.
Budapest, Lövölde-tér 1.**

Globus műintézet és kiadóvállalat részv. társ. nyomása, Budapesten.

